Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН ★ 27 сентябрь 1968 йил, жума ★ № 227 (14.089). ◆ Баҳоси 2 тийин.

РАСМИЙ ХАБАРЛАР

Ташқи савдо Бутуниттифоқ академиясининг биносига жиравериш-даги флагштокларда СССР ва БМТ байроқлари ҳилпираб турибди. Москвадаги шу бинода 25 сентябрь куни Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Осиё ва Узоқ Шарқ учун иқтисодий комиссияси мамлакатлари вакилларининг «Давлат савдоси» мавзуидаги халқаро семинари иш бошлади. Ана шу комиссиянинг ташаббуси билан ўтказилаётган бу семинарнинг мақсади Совет Иттифоқининг давлат савдоси тажрибаси билан танишишдан иборат.

Семинарда Ҳиндистон, Индонезия, Эрон, Малайзия, Непал, Покистон, Сингапур, Филиппин, Цейлон вакиллари, шунингдек мазкур комиссия секретариатининг масъул ходимлари қатнашмоқдалар. Семинарни академия ректори Б. С. Ваганов очди. СССР ташқи савдо министрининг ўринбосари Н. П. Кумикин меҳмонларга мурожаат қилиб, табрик нутқи сўзлади.

Сўнгра СССР Министрлар Совети Ташқи иқтисодий алоқалар давлат комитети раисининг биринчи ўринбосари И. В. Архипов сўзга чиқди.

Мазкур комиссиянинг ижрочи секретари У Ньюн семинарни ўтказиш имконияти берилганлиги учун Совет ҳукуматига миннатдорчилик изҳор қилди ва бу учрашувнинг муҳим аҳамиятини таъкидлаб ўтди.

Семинар 22 октябргача давом этади. Таниқли совет олимлари ва мутахассислари доклад қиладилар. Меҳмонлар Ленинградга ва Одессага борадилар.

* * *

25 сентябрь куни Москвада кооператорларининг семинари ўз ишини давом эттирди. Семинар Халқаро меҳнат ташкилоти ва Центросоюз томонидан чақирилган.

Осиё, Африка, Яқин ва Ўрта Шарқнинг 25 давлат вакиллари қатнашаётган бу семинар қишлоқ районларини иқтисодий ва социал жиҳатдан ривожлантиришда кооперациянинг роли, унинг тутган ўрни тўғрисидаги масалани муҳокама қилмоқда.

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ПЛЕНУМИ ТЎҒРИСИДА

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

26 сентябрда Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг XIII пленуми ўз ишини бошлади. Пленумга шаҳар ва район партия комитетларининг биринчи секретарлари таклиф қилинди.

Пленум қуйидаги масалаларни муҳокама қилади:

1. В. И. Ленин туғилган куннинг 100 йиллигига тайёргарлик соҳасида Ўзбекистон партия ташкилотининг вазифалари тўғрисида.

2. «Республика колхозлари ва совхозларида дон етиштиришни янада кўпайтириш чоралари тўғрисида» Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети VIII пленуми қарорларининг қандай бажарилаётганлиги ҳақида.

3. Ўзбекистон ССРда енгил, озиқ-овқат, гўшт-сут, пахта тозалаш саноатини янада ривожлантиришда республика партия ташкилотининг вазифалари.

Кун тартибидаги биринчи масала юзасидан пленумда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. РАШИДОВ доклад қилди.

Шу масалани муҳокама қилишда Тошкент шаҳар партия комитетининг биринчи секретари С. Р. РАСУЛОВ, Андижон область партия комитетининг биринчи секретари Б. Р. РАҲИМОВ, Тошкент область партия комитетининг биринчи секретари М. АБДУРАЗЗОҚОВ, Самарқанд область партия комитетининг биринчи секретари С. Н. УСМОНОВ, Хоразм область партия комитетининг биринчи секретари М. ХУДОЙБЕРГАНОВ, Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Ҳ. АБДУЛЛАЕВА, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Матбуот давлат комитетининг раиси З. И. ЕСЕНБОЕВ сўзга чиқдилар.

Пленум кун тартибидаги иккинчи масала юзасидан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари Н. М. МАТЧОНОВ доклад қилди.

Иккинчи масала юзасидан бўлган музокараларда Сирдарё область партия комитетининг биринчи секретари Н. МАҲМУДОВ, Тошкент область ижроия комитетининг раиси Э. Т. ШАЙХОВ, Қашқадарё область партия комитетининг биринчи секретари Р. ҒОИИБОВ, Ғаллаорол район партия комитетининг биринчи секретари Й. ХИДИРОВ, Сурхондарё область партия комитетининг биринчи секретари Н. М. МУРОДОВ, Ўзбекистон ССР ғалла маҳсулотлари ва аралаш озуқа саноати министри М. Ю. ҚУРБОНОВ, Поп районидаги Ленин номли колхоз раиси А. ОДИЛОВ, Қорақалпоғистон область партия комитетининг секретари А. А. УРКИНБОЕВ, Гурлан район партия комитетининг биринчи секретари Ҳ. РАҲИМОВ, Бўз район партия комитетининг биринчи секретари А. ИСМОЙЛОВ, Риштон район партия комитетининг биринчи секретари А. ҲАМРАЛИЕВЛАР сўзга чиқдилар.

Пленум муҳокама қилинган масалалар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилди, шунингдек В. И. Ленин туғилган куннинг 100 йиллигига тайёргарлик юзасидан белгиланган тадбирларни тасдиқлади.

Пленум ишида СССР Министрлар Совети ҳузуридаги Матбуот комитетининг раиси Н. А. МИХАЙЛОВ, ВЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи секретари Е. М. ТЯЖЕЛЬНИКОВ, СССР гўшт ва сут саноати министрининг ўринбосари М. К. БАРБАШИН, СССР енгил саноат министрининг ўринбосари Л. Г. БАРАБАНОВ, СССР озиқ-овқат саноати министрининг ўринбосари А. И. БЕЛОЗЕРОВ қатнашмоқдалар.

Пленум 27 сентябрда ўз ишини давом эттиради.

ҚАРДОШЛАРЧА ЁРДАМ УЧУН МИННАТДОРЧИЛИК

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов 26 сентябрда Жанубий Вьетнам Миллий озодлик фронтининг СССРдаги ваколатхонасининг ҳозир Тошкентда меҳмон бўлиб турган бошлиги Данг Куанг Минни қабул қилди.

Зўр самимий вазиятда ўтган суҳбат вақтида Ш. Р. Рашидов меҳмонга экономика ва маданиятни ривожлантиришда республика эришган ютуқлар ҳақида сўзлаб берди. У барча совет кишилари сингари Ўзбекистон меҳнаткашлари ҳам Жанубий Вьетнам ватанпарварларининг Америка империалистларига ва уларнинг малайларига қарши олиб бораётган қаҳрамонона курашидан фахрланаётганликларини, Вьетнам халқининг агрессорлар устидан тезроқ ғалаба қозонишни чин қалбдан истаётганликларини алоҳида таъкидлаб ўтди.

Данг Куанг Мин республикада уни хушнудлик билан қабул қилганликлари учун миннатдорчилик билдириб, Ўзбекистон меҳнаткашларининг курашаётган Вьетнам билан бирдамлиги учун, бутун совет халқи билан биргаликда Вьетнам халқининг босқинчиларга кескин зарба беришида кўрсатаётган ёрдами учун самимий ташаккур изҳор қилди.

Суҳбатда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари Р. Н. Нишонов қатнашди. (ЎзТАГ).

◆

Бухоро районидаги «Правда» колхозининг пахтакорлари терим суръатини кун сайин жадаллаштиришяпти. Мавсумда 5-10 тоннадан пахта териш ҳақида сўз берган кўпминг килограммчи теримчилар бу соҳада жуда катта роль ўйнашяпти. Суратда: (чапдан) Мунаввар Саидова, Бибиражаб Турсунова, Гавҳар Абдуллаева, Сайёра Маҳмудовалар шулар жумласидандир. Уларнинг ҳар бири кунига хирмонга 200 килограммга етказиб «оқ олтин» териб тўкяпти.

Н. Ғуломов фотоси.

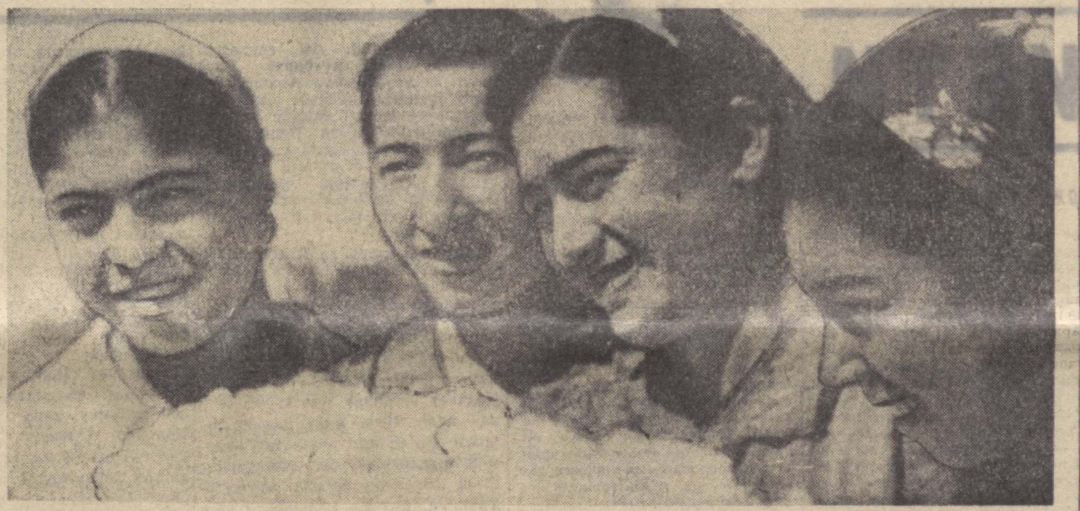

Республика областларида ғўзаларни дефолиация қилишнинг бориши тўғрисида 1968 йил 26 сентябрга бўлган

МАЪЛУМОТ

Биринчи стун — областлар; иккинчи стун — дефолиация қилинган майдон (гектар ҳисобида); учинчи стун — мажбуриятга нисбатан процент ҳисобида.

ҚАШҚАДАРЁ	77970	119,9
СУРХОНДАРЁ	140602	117,2
СИРДАРЁ	349334	105 9
ТОШКЕНТ	202429	101,2
Қорақалпоғистон АССР	130870	93,5
Хоразм	87342	87,3
Андижон	127458	79,7
Бухоро	123422	77,1
Самарқанд	123405	77,1
Наманган	74404	74,4
Фарғона	99071	60,0
Республика бўйича:	1536307	90,4

ПРОПАГАНДИСТЛАР ЛЕНИН ШАҲРИДА

ЛЕНИНГРАД, 26 сентябрь. (ЎзТАГ махсус мухбири Р. Шамсутдинов). Тошкентдан жўнаб, Ленин яшаган жойларда тўхтаб ўтаётган сайёҳлар поезди — «Ўзбекистон пропагандисти» Ленин шаҳрига келди. Сафар қатнашчилари Куйбишев ва Москвани зиёрат қилишди. Улар Ленинграддан сўнг Қозон ва Ульяновск шаҳарларига сафар қилиб, у ердан Тошкентга қайтадилар.

Ўзбек халқининг вакиллари Ленинградда Улуғ Октябрь штаби — Смольнийда, шунингдек революция крейсери «Аврора»да, Октябрь социалистик революцияси музейида бўлдилар, революцион ва тарихий ёдгорликлар билан танишдилар. Улар Пискаревдаги ёдгорлик қабристонида ғамгин Она бронза монументи супасига гулдасталар қўйдилар.

Ўзбекистондан келган меҳмонлар Ленинградда уч кун бўладилар. Улар бу ерда В. И. Лениннинг ҳаёти ва фаолияти билан боғлиқ тарихий жойлар билан, ленинградликларнинг ҳозирги меҳнат зафарлари билан танишадилар.

●

4.100.000 тонна учун

26 сентябрь

Ўзбекистон ССР колхоз ва совхозларида пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида

МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент ҳисобида)

Биринчи стун — областлар; иккинчи стун — бир кунда; учинчи стун — мавсум бошидан бери, тўртинчи стун бир кунда машинада терилгани, бешинчи стун — мавсум бошидан бери

Қашқадарё	2,34	32,67	3,26	27,48
Фарғона	2,25	30,18	3,12	19,21
Сурхондарё	2,56	28,69	3,70	23,05
Бухоро	2,20	28,48	2,59	18,71
Наманган	2,10	26,28	2,41	16,23
Андижон	2,25	24,43	2,80	14,43
Қорақалпоғистон АССР	2,74	19,27	3,06	10,51
Хоразм	2,17	16,23	1,14	2,67
Тошкент	2,53	13,22	3,14	13,18
Самарқанд	1,07	6,56	0,49	1,44
Сирдарё	0,97	5,36	1,21	5,51
Республика бўйича:	2,04	20,45	2,29	12,12
Шу жумладан ингичка толали пахта				
Сурхондарё	1,47	25,90	—	—
Қашқадарё	1,06	15,00	—	—
Бухоро	0,41	3,13	—	—
Республика бўйича:	1,16	18,92	—	—

МАШИНА ТЕРИМИ ҲИСОБИГА

Хатирчи районидаги «Партия XXII съезди» колхозининг Ч. Йўлдошев бошлиқ бригадаси пахтакорлари етиштирилган мўл ҳосилни йиғиб-териб олишга яхши тайёргарлик кўрган ҳолда киришган эдилар. Улар 6 иш кунида 102 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 28 центнердан «оқ олтин» териб олишди ва планни ошириб адо этишди. Давлатга топширилган 287 тонна пахтанинг ҳаммаси машиналар билан терилди. Бригаданинг илғор механик-ҳайдовчиси Ораев «зангори кема» бункеридан 35 тонна, Йўлдошев 33 тонна, Раҳимов 30 тонна, Нуриддинов 26 тонна пахта тўкдилар.

Бригада аъзолари ўз имкониятларини чамалаб кўриб, ҳар гектар ердан яна 17 центнердан пахта териб олиш ва ҳосилдорликни гектар бошига 45 центнерга етказиш ҳақида сўз беришди.

КАСАБА СОЮЗ ҲАРАКАТИНИНГ БИРЛИГИ УЧУН

1968 йил 24 сентябрда Москвада касаба союз марказлари делегацияларининг учрашуви бўлди. Учрашувда Болгария касаба союзлари марказий советининг раиси Р. Коритарова бошчилигидаги Болгария касаба союзлари делегацияси, Бутун Венгрия касаба союзлари советининг бош секретари Ш. Гашпар бошчилигидаги Венгрия касаба союз делегацияси, Эркин немис бирлашган касаба союзлари марказий правлениесининг раиси Г. Варнке бошчилигидаги Германия Демократик Республикаси касаба союз делегацияси, Польша касаба союзлари марказий советининг раиси И. Лога - Совиньский бошчилигидаги Польша касаба союз делегацияси, Бутуниттифоқ касаба союзлари Марказий Советининг Раиси А. Шелепин бошчилигидаги Совет касаба союз делегацияси, Франция умуммеҳнат конфедерациясининг раиси Б. Фрашон, Умуммеҳнат конфедерациясининг бош секретари Ж. Сеги ва Умуммеҳнат конфедерациясининг секретари А. Бертелодан иборат Франция Умуммеҳнат конфедерациясининг делегацияси қатнашдилар.

Учрашувда халқаро касаба союз ҳаракатидаги аҳвол қараб чиқилди ва жаҳон касаба союзлари федерациясининг фаолияти тўғрисида фикрлашиб олинди.

Ҳозирги вақтда ишчилар синфи сафларининг ва ишчилар синфи касаба союз ташкилотларининг жипслиги алоҳида аҳамият касб қилаётганлиги якдиллик билан таъкидлаб ўтилди.

Чехословакиядаги аҳвол масаласи юзасидан кенгаш қатнашчилари ҳар қайси касаба союз марказининг позицияси тўғрисида бир-бирларига ахборот бердилар. (ТАСС).

ПАРТИЯ ЎҚУВИНИНГ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ТЎҒРИСИДА

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИДА

Ўзбекистон КП Марказий Комитети шуни қайд қиладики, КПСС XXIII съездининг ҳозирги босқичда меҳнаткашларни коммунистик руҳда тарбиялашни кучайтириш зарурлиги тўғрисидаги қарорларига амал қилиб, республика партия ташкилотлари коммунистлар ва партиясиз активларнинг марксча-ленинча таълим олишини яхшилаш, партия ўқувининг самарадорлигини ошириш юзасидан бирмунча ишлар қилмоқдалар. Партия маорифи системаси қайта қурилгандан кейин ўтган уч йил ичида мактаблар ва семинарлардаги тингловчиларнинг сони 60.893 кишига кўпайди ва 1967—1968 ўқув йилида 421.559 кишини ташкил этди, шулардан 304.739 киши партия аъзоси ва партия аъзолигига кандидатдир.

Шуниси қувончлики, сўнгги йилларда коммунистлар ва партиясиз активларнинг назарияни ўрганишга қизиқиши анча ошди, марксизм-ленинизмнинг ҳамма таркибий қисмларини ўрганишда давомийлик ва изчиллик қарор топди. Партиявий таълим янада мақсадга мувофиқ бўлиб қолди, уннинг назарий-сиёсий савияси ошди. Партия XXIII съездининг, Марказий Комитет Пленумларининг қарорлари, КПСС Марказий Комитетининг Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 50 йиллигига Тезислари ва юбилей йилининг бошқа материаллари, К. Маркс туғилган куннинг 150 йиллиги тўғрисидаги ҳужжатлар, КПСС Марказий Комитетининг «Владимир Ильич Ленин туғилган куннинг 100 йиллигига тайёргарлик тўғрисида»ги қарори бутун пропаганда ишининг мазмуни, форма ва методларини бойитди.

Кўпгина область, шаҳар ва район партия комитетлари, бошланғич партия ташкилотлари партия маорифига раҳбарликнинг услуб ва методларини яхшиладилар, кадрларнинг марксча-ленинча билими мазмунига ва уни уюштиришга янада чуқур кириб бормоқдалар, кадрларнинг ўқувига талабни оширдилар, унинг устидан назоратни кучайтирдилар. бюро мажлисларида, партия комитетларида коммунистларнинг йиғилишларида сиёсий ўқув масалаларини кўпроқ ва янада малакали муҳокама қиладиган бўлиб қолдилар. Кадрларнинг марксча-ленинча таълими область, шаҳар ва район партия комитетларининг пленумлари муҳокамасига қўйилмоқда.

Республика партия ташкилотларининг партия маорифи системасига раҳбарликни яхшилаш соҳасидаги тадбирлари марксча-ленинча ўқувнинг самарадорлигини бирмунча оширишга ёрдам берди. Тингловчиларнинг билимлари янада чуқур ва мустаҳкам бўлиб қолди, уларнинг ғоявий эътиқоди янада кучайди. Сиёсий ўқувнинг коммунистлар ва партиясиз активларнинг ишига ва ижтимоий-сиёсий активлигига таъсири ошди.

Шу билан бирга Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети шуни қайд қилиб ўтадики партия маорифи системаси ишининг самарадорлигини ошириш тўғрисида ҳамма партия ташкилотлари ҳам зарур ғамхўрлик кўрсатаётирлар деб бўлмайди бир қатор мактаб ва семинарларда машғулотларнинг ғоявий-назарий савияси ҳамон паст. Кўп ҳолларда иқтисодий назария, КПСС тарихи, философия фанининг энг муҳим қоидалари жуда ҳам соддалаштирилган, турмушдан ажралган ҳолда ўрганилмоқдаки, бу ҳол тингловчиларнинг мустақил фикр юритишларини авж олдиришга, дастлабки манбалар ва сиёсий адабиётни чуқур ўрганишга ёрдам бермаётир. Шундай фактлар ҳам борки, баъзи коммунистлар, шу жумладан раҳбар ходимлар ҳам ўзининг ғоявий-сиёсий назарияси устида мунтазам ишлашнинг муҳимлигига етарли эътибор бермаётирлар, марксизм-ленинизм классикларининг асарларига мурожаат қилмаётирлар, сиёсий адабиётларни аҳён-аҳёнда ўқимоқдалар, мактаблар ва семинарлардаги машғулотларга жуда пассив қатнашмоқдалар, назарий масалаларни муҳокама этишда активлик кўрсатмаётирлар.

1967—1968 ўқув йили якунларига кўра, Фарғона ва Тошкент областларидаги марксизм-ленинизм асослари мактабларида ва бошланғич сиёсий мактаблардаги галайгина тингловчилар қайта ўқиш учун курсда қолдирилган. Программани ўзлаштирди деб ҳисобланган тингловчилар орасида кўпчиликнинг билими ўрта даражада эканлигини ҳам нормал деб бўлмайди. Бинобарин ўқишнинг асосий мақсади-яъни назарий билимларни чуқур шахсий эътиқодларга айлантириш, олинган билимлардан ўз амалий фаолиятида қўлланиш; ҳозирги замоннинг мураккаб масалаларига мустақил равишда тўғри жавоб топиш; коммунистлар ва партиясизларнинг ижтимоий-сиёсий ва меҳнат активлигини оширишдек асосий мақсадга ҳамма вақт ҳам эришиляпти, деб бўлмайди.

Айрим партия ташкилотлари ҳар бир коммунистнинг марксизм-ленинизмни ўрганиши мажбурийлиги: предметни, қайси тилда ва формада ўрганишни танлашнинг ихтиёрийлиги, бир йиллик ўқув формасига умумий таълим ва сиёсий тайёргарлиги бир хил бўлган тингловчиларни танлаш, ўқитишнинг коллектив формаси миқдор составини оқилона таъминлаш; малакали пропагандистлар ва зарур адабиётларнинг мавжуд бўлишидан иборат партия маорифи системасини комплектлашнинг асосий принципларини бузиш ҳоллари марксча-ленинча ўқувнинг самарадорлигига салбий таъсир кўрсатмоқда.

Пропагандист кадрлар билан ишлаш ҳозирги замон талабларига ҳозирча жавоб бермаётир. Бир қатор областлар ва районларда пропагандистларнинг семинарлари, курслари аҳён-аҳёнда, шунда ҳам назарий ва методик жиҳатдан паст савияда ўтмоқда. Кўпгина сиёсий маориф уйлари ва кабинетлари энг яхши пропагандистларнинг тажрибаларини умумлаштириш ва кенг ёйиш билан етарли шуғулланмаётирлар, машғулотларнинг мазмунини кўнгилдагидек анализ қилмаётирлар, марксча-ленинча назарияни мустақил ўрганувчиларга таъсирли ёрдам кўрсатмаётирлар.

Партия маорифининг моддий ва ўқув методик базаси кучсиз: КПСС тари[illegible] философия, сиёсий иқтисод, илмий к[illegible]мунизм бўйича ўзбек тилидаги дар[illegible]ларни ўз вақтида чиқариш таъми[illegible]маётир. Кўргазмали қуроллар в[illegible]паганданинг техника воситала[illegible] етишмаслиги жуда сезилиб [illegible] Ижтимоий-сиёсий журналлар, [illegible]ка ва область газеталари, ради[illegible]риш ва телевидение партия ўқ[illegible]масидаги пропагандистлар за[illegible]чиларга етарли даражада [illegible] методик ёрдам кўрсатмаёт[illegible]

(Охири иккинчи [illegible]

ПАРТИЯ ЎҚУВИНИНГ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ТЎҒРИСИДА

(Боши биринчи бетда).

Ўзбекистон КП Марказий Комитети, республика, область, шаҳар, район партия комитетлари ва бошланғич партия ташкилотлари зиммасига кадрларнинг марксча-ленинча ўқувига раҳбарликни бутун чоралар билан такомиллаштириш, коммунистлар ва партиясиз активлар партия ўқув системасида марксча-ленинча билимларни пухта эгаллашлари, бу билимларни ўз амалий ишларида моҳирлик билан қўллана олишлари учун сиёсий маорифнинг юксак даражада самарали бўлишига эришиш вазифасини юкладилар. Сиёсий мактаблар, семинарлар ва марксизм-ленинизм университетларидаги ўқув тингловчиларда чуқур коммунистик эътиқодни, буржуа идеологиясига, кишиларнинг онгидаги ва хулқидаги эскилик сарқитларига муросасиз бўлиш туйғуларини ҳосил қилишга, тингловчиларда меҳнат активлигини, омма орасида сиёсий иш олиб бориш кўникмасини ҳосил қилишда ёрдам бермоғи керак.

Марказий Комитет қарорида шу нарса қайд қилинадики, область, шаҳар, район партия комитетлари ва бошланғич партия ташкилотларининг энг муҳим вазифаси — машғулотларнинг ғоявий-назарий савиясини оширишдан, тингловчиларда дастлабки манбалар устида мустақил ишлаш кўникмасини ҳосил қилишдан иборат. Партия ўқуви системасида асосий эътибор ленинча назарий меросни коммунистик қурилишнинг ҳозирги вазифалари билан маҳкам боғлиқ ҳолда ижодий ўрганиш ва кенг пропаганда қилишга қаратилмоғи лозим. В. И. Ленин туғилган куннинг 100 йиллигига тайёргарлик кадрларнинг ғоявий-сиёсий савиясини ҳар томонлама оширишга, омма орасида олиб борилаётган бутун идеология ишларини кучайтиришга ва шу асосда хўжалик ва маданий қурилишда янгидан-янги ютуқларга эришишни таъминлашга хизмат қилиши керак.

Партия комитетлари раҳбар кадрларнинг марксча-ленинча ўқуви тўғрисида алоҳида ғамхўрлик қилишлари керак. Шунга эришиш керакки, бекистисно ҳамма раҳбар ходимлар ўзларининг ғоявий-назарий савияларини муттасил ошириб борсинлар, марксизм-ленинизм классикларининг асарларини ўрганиб, конспект қилиб борсинлар, революцион назарияни ижодий ўзлаштирсинлар. Раҳбар кадрларнинг сиёсий ўқуви уларни партиянинг сиёсатини тўғри амалга оширабилишга ўргатиши, хўжаликни гежамли бошқаришга, эришилган ютуқларга танқидий баҳо бера билишга, истиқболни кўра билишга, кишилар билан ишлай билишга, ишлаб чиқариш ва ижтимоий-сиёсий фаолиятнинг ҳамма соҳаларида шахсан намуна кўрсата билишга, амалда сўз билан ишнинг бирлигига эришишга ўргатиш керак.

Ўзбекистон КП Марказий Комитети область, шаҳар, район партия комитетлари ва бошланғич партия ташкилотларининг эътиборини барча коммунистлар ва партиясиз активни марксча-ленинча ўқувнинг турли хил формаларига жалб қилиш, сиёсий маориф системасини комплектлашнинг асосий принципларига тўла амал қилиб, революцион назарияни ўрганишда изчиллик ва давомийликни таъминлаш зарурлигига қаратади. Айрим партия комитетларининг, КПСС Устави талабларига хилоф равишда ҳеч қандай сабабсиз коммунистларни сиёсий машғулотлардан озод қилишлари нотўғри деб топилди.

Пропагандист кадрларни танлаш, ўқитиш ва тарбиялаш ишларини яхшилаш мақсадида область, шаҳар, район партия комитетлари ва бошланғич партия ташкилотларига қуйидагилар таклиф қилинди:

сиёсий маориф уйлари ва кабинетлари ходимлари состави назарий тайёргарлиги пухта коммунистлар ҳисобидан мустаҳкамлансин, уларнинг унумли ишлаши учун ҳамма шароит яратиб берилсин, консультантлар ихтисослаштирилсин ва уларнинг куч-ғайрати сиёсий маориф масалаларини ишлаб чиқишга, энг яхши пропагандистларнинг илғор тажрибасини ўрганиш, умумлаштириш ва уни кенг ёйишга қаратилсин;

марксизм-ленинизм университетларида, партия активи мактабларида сиртқи ва қатнаб ўқиладиган область мактаблари, олий ўқув юртларида пропагандистлар тайёрлаш сифати оширилсин;

пропагандистларнинг малакасини ошириш курслари ва семинарларининг миқёси кенгайтирилсин ва уларнинг машғулот савиялари оширилсин. Ўқув йили бошлангунга қадар ҳамма жойда пропагандистлар билан курс тадбирлари серияси, марксча-ленинча назария ва пропаганда методикасининг энг муҳим масалалари юзасидан семинарлар ўтказиш зарур деб топилсин;

район ва шаҳар партия комитетлари ҳузурида доимий ишловчи пропагандистлар семинарлари ишининг ғоявий назарий савияси оширилсин. Уларнинг машғулотлари ойига камида 1-2 мартадан ўтказилсин. Шунга эришиш керакки, семинарлар ва курсларда пропагандистлар ўзларининг назарий билимларини кенгайтира олсинлар, кишиларни ишонтириш санъатини ўргансинлар. Семинарлар ва курслар ишининг актив формалари бўлган мунозаралар, рефератлар муҳокамаси, методик ишлар ва ҳоказолар кенг практика қилинсин; пропагандист кадрлар тўғрисида ғамхўрлик кучайтирилсин, уларнинг меҳнатини рағбатлантиришнинг турли формалари қидириб топилсин, пропагандистлар слёти ва дам олиш кечалари тез-тез ўтказиб турилсин;

пропагандистлик ишини асосий партия топшириғи деб билинсин ва улар бошқа жамоат топшириқларидан озод қилинсин.

Партия маорифи системасини такомиллаштириш мақсадида Ўзбекистон КП Марказий Комитети пропаганда ва агитация бўлимига экспериментал сиёсий мактаб ва семинарларда машғулотларни давом эттириши, қишлоқда қиш ойларида ўқув программасини узлуксиз ўтиш тажрибаси, коммунистларнинг ўқувини назорат қилиш методикасини (суҳбат, синов, имтиҳон ва ҳоказо) ўрганиш ва умумлаштириш, сиёсий маориф самарадорлигини ошириш йўлларини белгилаш мақсадида социалистик тадқиқотлар ўтказиш топширилди.

Шу ўқув йилида «Сиёсий маориф системаси ишининг самарадорлигини ошириш йўллари» деган темада илмий-назарий ва методик конференция тайёрлансин ва ўтказилсин. 1969 йилнинг апрель-май ойида мазкур тема бўйича якунловчи республика конференцияси ўтказиш мақсадга мувофиқ деб топилсин.

Ўзбекистон КП Марказий Комитети партия маорифининг барча бўғинларида тингловчиларнинг ўқув материалларини қай даражада ўзлаштираётганликларини ва ўқув йилининг охирида ҳар бир коммунист билан назарий мавзуда суҳбатлар ўтказилишини мунтазам назорат қилиб бораётган партия ташкилотларининг ташаббусини маъқуллади.

Ўзбекистон КП Марказий Комитети пропаганда ва агитация бўлимига ва Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Матбуот давлат комитетига қуйидаги вазифалар топширилсин:

ўқув йилининг бошигача ўзбек ва қорақалпоқ тилларида бошланғич сиёсий мактаблар ва марксизм-ленинизм асослари мактабларининг тингловчилари учун кўплаб дарсликлар нашр қилинсин;

1968—1969 ўқув йили давомида партия маорифи системаси учун кўргазмали қўлланмалар нашр қилинсин.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг, Матбуот давлат комитетига чиқарилаётган ижтимоий сиёсий ва методик адабиётларнинг илмий савиясини ошириш топширилди. «Ўзбекистон коммунисти», «Партия турмуши», «Ўзбекистон агитатори» журналлари, «Совет Ўзбекистони», «Правда Востока», «Ҳақиқати Ўзбекистон», «Ленин байроғи» республика газеталари, область ва район газеталари, Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Радиоэшиттириш ва телевидение давлат комитетига сиёсий маориф системасида марксча-ленинча назарияни ўрганувчиларга ёрдам тариқасида энг муҳим назарий масалалар бўйича мақолалар ва консультацияларни мунтазам равишда ташкил этиш топширилди.

Область, шаҳар, район партия комитетлари ва бошланғич партия ташкилотларига, Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитетига комсомол сиёсий маорифига раҳбарлик савиясини ошириш таклиф этилди. Комсомол сиёсий маорифи пропагандистлари состави тайёргарлиги пухта коммунистлар билан мустаҳкамлансин, шаҳар ва район партия комитетлари ҳузурида доимий ишловчи комсомол пропагандистлари семинарлари, сиёсий маориф уйлари ва кабинетларининг методик советларида эса комсомол сиёсий маорифининг методик секциялари тузилсин. Комсомол сиёсий маорифи машғулотлари давомида ва унга якун ясалаётганда унинг сифатига, аввало, ўқувнинг таъсирчанлигига, сиёсий тўгараклар ва семинарларнинг машғулотлари коммунистик онгликни қанчалик ошираётганлигига, ёшларнинг сиёсий етуклигини қанчалик ошираётганлигига қараб баҳо берилсин. Комсомолларнинг энг илғор қисмини партия маорифи системасига кенгроқ жалб қилинсин.

В. И. ЛЕНИН ТУҒИЛГАН КУННИНГ 100 ЙИЛЛИГИ ОЛДИДАН

ТАШАББУС

Тошкентдаги қишлоқ хўжалик институтининг КПСС тарихи кафедрасида доҳий В. И. Лениннинг 100 йиллигига муносиб тайёргарлик кўриш ташаббуси бошланди. Ташаббусга институтнинг фалсафа ва сиёсий иқтисод кафедралари қўшилди. Бу ташаббусни институт партия ташкилоти маъқуллади.

Яқинда институтда доҳий юбилейига тайёргарликнинг бориши тўғрисида КПСС тарихи кафедраси, фалсафа ва сиёсий иқтисод кафедраларининг йиғилиши бўлиб ўтди. Йиғилишда институт партия ташкилотининг секретари ўртоқ Х. Зиёвуддинова юбилейга тайёргарликнинг бориши тўғрисида, КПСС тарихи кафедрасининг мудири тарих фанлари кандидати Т. Абдуллаев, фалсафа кафедрасининг мудири доцент Т. Сиддиқов ўртоқлар юбилейга ишлаб чиқилган тадбирлар ҳақида сўзладилар.

Ҳозир институтда ишлаб чиқилган бу тадбирлар ўз самарасини кўрсатмоқда. Масалан, институтда В. И. Ленин фаолиятига бағишланган «Ленин яшаган жойларга саёҳат», «Ленин Октябрда», «Ленин ҳақида хотиралар» каби кўргазма ва фотовитриналар ташкил қилинди. Кўргазмалар ичида В. И. Ленин яшаган ва ишлаган Ульяновск, Қозон, Ленинград, Москва каби тарихий шаҳарлардаги уй-музейларнинг фотолари алоҳида ўрин олган.

Ижтимоий фан кафедралари раҳбарлигида студентларнинг илмий жамияти В. И. Ленин биографиясини ўрганиш тўгаракларини ташкил қилди. Ҳозир доҳий В. И. Ленин ҳаёти ва фаолиятига бағишланиб тематикалар бўйича студент ва ўқитувчиларнинг илмий ва назарий конференциясига қизғин тайёргарлик кетмоқда.

А. РАҲИМОВ.

НАВОИЙ ВА ТОЖИК АДАБИЁТИ

(«Девони Фоний» материаллари асосида)

Навоий—Фонийнинг форс тилида ёзган ғазаллари, қитъалари, рубоийлари ва бошқа асарларидан ташкил топган «Девони Фоний» китоби олти минг байтдан ортиқ шеърни ўз ичига олади.

Навоийнинг ўзи бу китобни «Майдонул балоға» деб ҳам атаган эди. Бундан улуғ Навоиймиз форс-тожик адабиёти сухан майдонининг ажойиб чавандозлари Саъдий Шерозий, Хисрав Деҳлавий, Ҳофиз Шерозий, Жомий ва бошқалар билан беллашиб кўришни бу соҳада балоғат ва фасоҳат кўрсатишни, сўнг эса, ўз она тили — қадимги ўзбек тилида лирик ва эпик асарлар яратиб, ўз халқини янқалам қилиш, ўзбек шеъриятини ҳам юксак бадиият кўкига кўтариш мақсадини олдига қўйганлиги маълум бўлади.

Гарчанд Навоийнинг ўзи камтаринлик билан:

Фоний назиралар ёзар экан бил:
Бу на дов, на ўзни бозорга солиш,
Сухан арбоблари саҳийлигидан
Муроди — тиланиб бир нима олиш*).

деса ҳам, бу асарларига Фоний «ўткинчи» тахаллусини қўйган бўлса ҳам, аммо Навоийнинг тожикча шеърлари форс-тожик адабиёти учун ўткинчи асарлар бўлмади Мана беш асрдирким, улар бой анъанали тожик адабиётининг баланд чўққиларидан бири бўлиб порлаб келмоқда.

Навоий—Фоний форс-тожик адабиётининг ғазал устодлари Хисрав Деҳлавий, Ҳофиз Шерозий ва Абдураҳмон Жомийлар билан беллашар экан, нафосатда ҳам, фасоҳатда ҳам улардан асло қолишмайдиган бадиий дурдоналар ярат. ди.

«Девони Фоний»га 554 ғазалдан ташқари 8 қасида, бир мусаддас, бир таркиббанд, 72 қитъа, 73 рубоий, 16 тарих, 373 муаммо ва 9 луғз кирган. Навоийнинг лирик ва фалсафий фикрлари қитъалар ва рубоийларда шинам ва лўнда қилиб ифода этилади.

Шоирнинг социал-фалсафий қарашларини жуда чуқур ифода этган бир қасидаси устида алоҳида тўхтаб ўтиш лозим. Бу унинг «Туҳфатул афкор» (фикрлар туҳфаси) асаридурким, 99 байтдан иборат бўлиб, А. Жомийга бағишланган ва Хисрав Деҳлавийнинг «Дарёи аброр» ҳамда Жомийнинг «Лужжатул асрор» асарларига назира сифатида ёзилган.

Қасидада инсонийлик туйғулари, юксак гуманизм, меҳнат аҳлининг аҳволига қайғуриш ҳислари, шоҳлар-амалдорларни адолатга чақириш нидолари, меҳнатни ва меҳнаткашларни улуғлаш мотивлари сўз ўйинлари, табиий ва чуқур ташбиҳотларга, мажозларга тўла сеҳрли мисраларда ифода этилади.

Алишер Навоий-Фонийнинг тожикча девонида бундай теран ва ўз замони учун жуда илғор гуманистик фикрларни ташувчи фалсафий рубоийлар, қитъалар ҳам кўп. Бу девонга кирган ғазаллар назокати билан кишининг завқига-завқ, шавқига-шавқ бағишлайдилар.

Алишер Навоий ижоди чуқур анъанавий илдизга таянади. У салафлари ижодини чуқур ўр[illegible] ижодий ривожлантирибгина [illegible] шакл ва теран мазмунли оригинал асарлар ярата олди. [illegible]ларнинг кўпида Навоий ўз салафлари Шайх Саъдий, Хисрав Деҳлавий ва айниқса Ҳофиз Шерозийлар лирикасини кенгайтиради, [illegible] диликнинг янги-янги қирраларини нурлатиб яна сочдиради, [illegible]ларнинг гуманистик руҳини яна [illegible] юксакроқ даражага кўтаради.

[illegible]нинг бир яхши одати [illegible]ларга татаббуъ қилганлиги [illegible] девонда кўрсатиб ғазал[illegible] [illegible] қўйиб кетган. Шун[illegible] «Девони Фоний» бу [illegible] ажралиб туради. У [illegible]ти тарихида сарлав[illegible] [illegible]ган биринчи девон[illegible] ташқари баъзан ғазал [illegible] мисраларида ҳам у татаббуъ қилинаётган шоир номини келтириб ўтади. Масалан:

Ғазал гуфтан мусаллам шуд ба Ҳофиз шояд, эй Фоний,
Намойи чошний дарюза з-он назми жаҳонаро*).
(Ҳофиз ғазалларига ҳамма қойил қолган, эй Фоний,
Ўша жаҳонни безаган назмдан сен ҳам бир оз тиланиб олсанг бўлади).

Назира айтаётган шоир олдида ўз салафининг бадиий ифода воситаларини ғазал вазни, қофияси ва радифини сақлаган ҳолда ундан юқорироқ қимматга эга бўлган бадиий дурдона яратишдек мураккаб ва қийин вазифа туради.

Биргина мисол келтирайлик. Ҳофиз Шерозийнинг:

Воизон, ким жилва дар меҳрабу минбар мекунанд,
Чун ба хилват мераванд, он кори дигар мекунанд.
(Меҳробу минбарда бу жилвани кўрсатувчи воизлар.
Хилватга киришлари биланоқ, бошқача иш тутадилар).

деб бошланувчи ғазалига Алишер Навоий назира ёзган. Унинг бошланмаси қуйидагича:

Воизон то чанд манъи жому соғар мекунанд,
Чун димоғи хешро ҳам гаҳ-гаҳ тар мекунанд.
(Воизлар жон билан соғарни қанчалик манъ этмасунлар,
Ўзлари ҳам баъзи-баъзида димоғларни ҳўллаб турадилар).

Бу ғазални байтма-байт муқояса қилиб чиқсак кўрамизки, Навоий-Фоний Ҳофиз Шерозий ғазали либосида ўзини жуда эркин тутиб бемалол ҳаракат қилади ва Ҳофиз фикрларини ривожлантирар экан, бутунлай бошқача йўл тутиб, тамоман янги образлар системасини яратишга муваффақ бўлади.

Алишер Навоий «Девони Фоний»га кирган форсий қасида, ғазал, қитъа, рубоий ва бошқа шеърларида форс адабиётининг Навоийгача бўлган беш асрлик тараққиётига якун ясади, унинг ғазалларида Саъдий мантиқи билан Ҳофизнинг сеҳрли нафосати уйғунлашди. Навоий бу асарларида форс адабиёти босиб ўтган Хуросон (ёки Туркистон) услубини ҳам Ироқ услубини ҳам яхши эгаллаганлигини намойиш қилибгина қолмай, балки кейинчалик баъзи тарихий сабабларга кўра ҳинд услуби деб аталган янги фусункор услубга асос солди.

Навоий ижодига баҳо берар экан Е. Э. Бертельс «...Тафаккурнинг бирор соҳаси йўқки, у янги фикр айтмаган бўлсин. Навоий эркин фикрнинг жонланишига таъсир кўрсатди... қонли қирғинлар оддий бир иш бўлган, ҳукмдорлар ҳеч сесканмай юз минглаб кишиларни қийноқларга маҳкум қилаётган чоқда у ҳақиқий гуманизм ғояларини баралла куйлади» деган эди.

Дарҳақиқат, Алишер Навоий бу асарида ҳам форс тарихида илгари ривож топган гуманистик ғояларга якун ясади ва ўзининг кўп қиррали ижтимоий ва адабий фаолиятига асосланиб адолатли подшо ҳокимияти ҳақидаги орзулари, фан ва маданиятнинг гуллаб-яшнаши, инсон шахсиятининг ҳар томонлама камоли ҳақидаги орзуларини ифода этдики, Навоий ижодининг аҳамияти унинг изчил ва чуқур гуманизми Ғарб уйғониш даври гуманизмидан асло қолишмайди. Бунда Навоийнинг феодал Шарқида ижод этганлигини назарда тутсак, унинг ўз даври муҳитидан чиқиб, нақадар илгарилаб кетганига ақл танг қолади.

Навоий ўзбек тилидаги асарларида бўлганидек форсий девонида ҳам дин аҳлларининг риёкорлигини кўп фош этади ва баъзан умуман диннинг асосларига ҳушёр қараб, унинг халқлар орасида низолар қуроли эканлигини кўриш даражасига кўтарилади.

Нашуд аз куфру имон як сари му маърифат ҳосил,
Зи қайди сабҳау зуннор растам, то чи пеш ояд
(Куфру имон деб юргандан қилча маърифат ҳосил бўлмади,
Зулм ва тасбеҳдан озод бўлдим, не бўлса бўлар?)

Навоий худбинликни аёвсиз фош этган бу фикрлари:

Чун гул машав фирифтаи рангу буйи хеш!
Чун ғунча баста дор лаб аз гуфтугуйи хеш!
(Гулга ўхшаб ўз рангу-ҳидинг шайдоси бўлма
Ўз ҳақингда гапиришдан ғунчага ўхшаб лаб юм).

деб гўзал образларда талқин этади.

Алишер Навоийнинг форс-тожик назмида устодлиги ва баланд маҳорати нишонасини унинг ҳар бир назира ёки мустақил ғазалида эзми, кўпми яхши мушоҳида қилиш мумкин. Алишер Навоий ижодининг бу қисмини мутолаа қилишдан шундай тасаввурот ҳосил бўладики, ўзбек адабиётининг асосчиси, форс-тожик адабиёти тарихида ҳам ўз мақомини ҳақиқатан яхши тайин эта олган.

Шундай қилиб, Алишер Навоий адабиётимиз тарихига XV аср форс-тожик ғазалгўйлигида энг яхши шоирлардан бири бўлиб киради»*).

Алишер Навоийнинг барча асарларида гениал новаторлик излари, янги кашфиётлар содир. Бу ҳол унинг илмий ишларида ҳам мавжуд.

Биргина мисол келтирайлик:

Тазкиранавислик анъанаси Навоий давригача етарли ривож топган ва маълум схемага тушиб қолган эди. Бу қоидага кўра барча тазкира авторлари шеър тарихини Одам Атодан бошлар ва ўзларидан олдинги тазкиралар берган афсоналарни кўчириб ёзар эдилар. Уларнинг кичик мақолаларида шоир ҳақида реал маълумотлар ўрнига кўпинча дабдабали сифатлару асоссиз ривоятлар келтирилар эди.

Алишер Навоий ўз тазкираси «Мажолисун-нафоис»ни тузар экан, бу анъанани рад этади. У китобининг биринчи мажлисини ўзининг кекса замондошларидан бошлайди ва ўзи яхши билган шоирлар ҳақидагина маълумот беради.

Бундан ташқари Навоий шоирлар ҳақида, уларнинг қайси шаҳардан, қайси табақадан, қандай оиладан чиққанлиги яна қандай ҳунарларга моҳир эканлиги, унинг ижодий мавқеининг ўзига хос томонлари каби муҳим маълумотларини келтириб ўтадики, бу услуб бизнинг замонавий адабиётшунослигимизга ҳам жуда яқин.

Бу янгилик жуда кўп адабиётшуносларнинг диққатини ўзига жалб этди. Эндиликда тазкиранавислар Навоий изидан бора бошладилар. Шундай қилиб, тазкиранависликда ҳам Навоий янги мактабни бошлаб берди.

Алишер Навоий шеърияти бутун Ўрта Шарққа катта таъсир кўрсатган. У вояга етказган шеърий услуб Ҳиндистон, Афғонистон, Эрон, Озарбайжон ва Ўрта Осиёга тарқалиб, XVI—XVII аср форсий, туркий ва бошқа тиллардаги адабиётни қамраб олган. Жумладан, афғон адабиётшунос олими Абдулҳай Ҳабибий Навоийнинг пушту тилидаги афғон поэзиясига ҳам катта таъсир кўрсатганлиги ҳақида гапиради.**).

«Девони Фоний»га кирган қитъаларининг бирида Навоийнинг;

Менинг шеърим не ўзи, уяламан лофимдан,
Ортда қолиб кетганим маълум ҳар бир гапимдан.

деган сўзларини ўта камтаринлик деб тушуниш керак. Аммо, мана шу камтаринлик Навоийни доимо ўқиш, ўрганиш ва изланишга олиб келган ва ниҳоят шундай юксак маҳорат касб этганди, бошқа бир қитъасида туркий ва форсий тиллардаги ижодига ҳаққоний баҳо бериб, фахр билан:

Рангину лаззатли маъно менда беҳад туркийда.
Форсийга бир назар сол бебаҳо дур-гавҳарим.
Мен сухан бозорида гўё очибмен растаним,
Бир томон қандолату ҳалво-ю бир ёқ заргарим,

дейишга тўла ҳақли эди.

Ш. ШОМУҲАМЕДОВ.

*) А. Навоий. Асарлар, 5 том, 2-[illegible] 1965, 394 бет.

*) А. Навоий. Асарлар, 5-том, 1-китоб, 32 бет.

*) А. Мирзаев Фоний ва Ҳофиз. Душанба, 1966, 14-бет.

**). О. Усмонов. Афғон олимлари Алишер Навоий ҳақида «Ўзбекистонда ижтимоий фанлар», 1967 № 3, 34 бет.

ҲАМЮРТИМИЗ АЛИШЕР

САМАРҚАНД, 26 сентябрь. (ЎзТАГ махсус мухбири). Улуғ шоир ва мутафаккир Алишер Навоий туғилган куннинг 525 йиллигини — шонли байрам саҳифаларини очиб берган Тошкент эстафетани Самарқандга узатди. Бу шаҳар бунёд бўлганига 25 аср тўлди. Ўзбекистон пойтахтида бошланган юбилей тантаналари бугун ана шу қадимий шаҳарда давом этди.

Эрталаб опера ва балет театри биносида Ўзбекистон ССР Фанлар академияси билан республика Ёзувчилар союзи правлениесининг ана шу санага бағишланган бирлашган сессияси бўлди.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг президенти О. С. Содиқов сессияни оча туриб, бундай деди: Неча минг йиллик тарихга эга бўлган мана шу қадимий шаҳарда ўзбек халқининг буюк фарзанди, шоири ва мутафаккири, бутун маданий дунёга машҳур бўлган Алишер Навоий яшаган ва ижод қилган. Совет Иттифоқининг энг таниқли ёзувчилари ва олимлари, «Адабиёт ва ҳозирги дунё» мавзуидаги халқаро симпозиум қатнашчилари бўлган таниқли адиблар шонли юбилейни нишонламоқ учун айни шу Самарқандга йиғилдилар.

Алишер Навоий номидаги Самарқанд университетининг ректори, Ўзбекистон Фанлар академиясининг академиги, «Алишер Навоий Самарқандда» китобининг автори В. А. Абдуллаев ўз докладида мана шу мавзуни кенгайтирди. У, улуғ шоирнинг Самарқандда яшаган ва ижод қилган даврини муфассал ифодалаб, Навоийнинг инсонпарварлик анъаналари ҳозирги Ўзбекистон адабиёти ва санъатига қандай таъсир кўрсатганлиги тўғрисида гапирди.

Қирғизистон ССР халқ шоири Темирқул Уметалиев ўзбек маданияти шу катта тўйи кунида қардош Қирғизистон адиблари ва бутун халқининг барча самарқандликларга қизғин саломини топширди.

Йиғилиш аҳли Сенегал ёзувчиси Жан Бриер нутқини самимий кутиб олди. Уйғонган Африка мамлакатлари адибларининг вакили инсон озодлиги, тенглиги ва қардошлигини тараннум қилган Навоий ижодиёти ўзининг ватандошлари қалбига яқинлиги тўғрисида гапиради.

Абхаз шоири И. К. Тарба, Навоийнинг ажойиб ижодиёти ва инсонпарварлик мероси бизнинг ҳаммамиз учун туганмас илҳом манбаи, халққа хизмат қилиш тимсолидир, деди.

Биз улуғ Навоийни инсониинг энг яхши фазилатлари куйчиси деб биламиз, деди румин адиби Ионикие Олтяну.— Унинг 525 йиллик тўйини бугун фақат Ўзбекистон халқигина эмас, шу билан бирга, тинчликни, озодликни ва инсон бахт-саодатини қадрловчи кишиларнинг ҳаммаси нишонламоқда.

Қабарда-Балқар шоири Олим Кешоков Россия Федерациясининг кўп миллатли ёзувчилар ташкилоти номидан сўзлади. Халқлар Навоий назмини асрлар оша бебаҳо хазинадек асраб келди, деди у. Унинг шеърлари донолик ва инсонпарварлик дурдоналари бўлиб, ҳозир ҳам кишиларни меҳр-муҳаббат ва қардошлик руҳида тарбияламоқда.

Ҳиндлар Навоий асарларини биладилар ва уни севадилар. Ҳинд ёзувчиси Маҳмуд Маҳиуддин сессия қатнашчиларини ишонтириб, улуғ шоирнинг ўзим таржима қилган янги ғазаллари билан ўз халқим ўртасида ўзбек шоирининг инсонпарварлик ғоялари тағин ҳам кенгроқ ёйилишига ёрдам бераман, деди.

Афғон адиби Ёқуб Воҳидий, қардош молдавиялик ёзувчи В. П. Коробан, Озарбайжон ССР Фанлар академиясининг академиги А. Сумбатзода, украин адабиётшуноси, Ленин мукофотининг лауреати Е. П. Кирилюк, Қозоғистон Фанлар академиясининг мухбир аъзоси М. Қоратоев Навоийнинг бебаҳо мероси тўғрисида, назмиётининг абадийлиги ҳақида гапирдилар.

Ўзбекистон ССР маданият министри В. И. Зоҳидов якунловчи нутқ сўзлаб, бирлашган сессия республикамизнинг маданий ҳаётида катта воқеа бўлди ва Навоий меросини ўрганишда, мамлакатимиз халқларининг қардош адабиётларини, бошқа мамлакатларнинг прогрессив адабиётларини тағин ҳам яқинлаштиришда, шубҳасиз, муҳим роль ўйнайди, деди.

Бирлашган илмий сессия ишида Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари С. О. Азимов, Алишер Навоийнинг 525 йиллигини байрам қилиш Бутуниттифоқ комитетининг раиси Н. С. Тихонов қатнашдилар.

. . . Карнай-сурнайчилар катта халқ байрамларидаги сингари кўҳна Регистон узра қад кўтарган тўрт минорага чиқиб, ўзбек адабиётининг асосчиси шарафига умумхалқ сайили бошланганлигидан дарак бердилар. Байрам либосларини кийган самарқандликлар шаҳарнинг ҳамма чеккаларидан Регистон майдони томон кела бошладилар. Юбилей сессиясининг қатнашчилари, чет эллик меҳмонлар ҳам мана шу кишилар оқимига қўшилишиб кетадилар. Майдоннинг ўзида театрлаштирилган катта томоша бошланиб кетади.

Кечқурун Регистон майдони ёнидаги хиёбонда Алишер Навоий билан унинг дўсти ва маслакдоши Абдураҳмон Жомийга ўрнатиладиган ҳайкал ўрнига пойдевор қўйиш маросими бўлди.

САМАРҚАНД. Бу ерда буюк мутафаккир шоир Алишер Навоий туғилган куннинг 525 йиллиги муносабати билан Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг ҳамда республика Ёзувчилар союзининг бирлашган юбилей сессияси бўлиб ўтди. Юбилей тантаналарида «Адабиёт ва ҳозирги дунё» мавзуидаги халқаро симпозиум қатнашчилари иштирок этишди. Ўнгдаги суратда: Дўст учун бир пиёла кўк чой. Чапдаги суратда: танаффус вақтида қаламкаш дўстлар — (чапдан) Алекс Ла Гума (Жанубий Африка), Г. Вулата (Танзания), Таган Атажан (Туркманистон)лар ўзаро суҳбатлашмоқдалар.

И. Душкин ва В. Лейзерович фотолари (ЎзТАГ фотохроникаси).

НАВОИЙ ТАСВИРИЙ САНЪАТДА

Бутун совет халқи, прогрессив инсоният ўзбек халқининг буюк шоири ва мутафаккири Алишер Навоий туғилган куннинг 525 йиллигини кенг нишонламоқда. Бу йирик санани республикамиз тасвирий санъат аҳли ҳам муносиб совғалар билан кутиб олди.

Ўзбекистон халқ рассоми В. Е. Кайдалов буюк мутафаккир тўйига муносиб тўёна ҳозирлади. Рассом Навоий ҳақидаги тарихий материалларни, ўша даврни, шоир яратган асарларни чуқур ўрганиши натижасида буюк адибнинг реалистик образини яратишга муваффақ бўлди.

Тасвирий санъатда Навоий образини яратишда Ўзбекистон халқ рассоми Чингиз Аҳмаров хизматларини алоҳида таъкидлаб ўтмоқ зарур. Унинг «Алишернинг ёшлиги» ва бир қатор Навоий мавзуидаги асарлар ўзбек графикасида яратилган энг яхши асарлардан ҳисобланади.

Адабиётимиз тарихидан маълумки, Алишер Навоий ўз даврининг жуда кўп шоирлари, адиблари, санъаткорлари билан яқин алоқада бўлган. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби Зокир Иноғомовнинг «Навоий машшоқлар орасида» номли асари худди шу мавзуга бағишланган.

Маълумки, Навоий Самарқандда ҳам бўлган, таҳсил кўрган. Рассом К Эминовнинг «Алишер Навоий Улуғбек мадрасасида» асари буюк сўз санъаткорининг Самарқанддаги ҳаётидан бир эпизодни тасвирлашга бағишланган.

Бугина эмас, буюк Навоий образини яратиш устида республика ҳайкалтарошлари, графика санъати усталари ҳам жуда баракали ижод қилдилар. Бу асарларда буюк давлат арбоби, мутафаккир шоир, ҳассос олим, шеъриятимиз бобокалони — улуғ Навоий образи ўзининг барча қирралари билан акс этиб турибди.

Т. ОДИЛБЕКОВ,
санъатшунос.

А. ШОЙМУРОДОВ. «Навоий».
З. ИНОҒОМОВ. «Мушоира».

ЛЕНИНГРАДЛИК ОЛИМЛАР ҲИССАСИ

Тарихдан маълумки, Алишер Навоий ҳаёт вақтидаёқ Шарқнинг кўп ўлкаларида шуҳрат қозонган эди. Орадан кўп ўтмай унинг қўлёзма асарлари Ғарб мамлакатларига ҳам кириб борди. XIX асрнинг бошларида Петербург император кутубхонаси (ҳозирги М. Е. Салтиков-Шчедрин номли Ленинград давлат халқ кутубхонаси) фондига Навоий асарларининг айрим қўлёзмалари турли сабаблар билан келиб туша бошлади. Жумладан Навоийнинг 1465 йилда кўчирилган «Илк девон» номи билан машҳур бўлган асарининг жаҳонда ягона нусхаси 1829 йилда мазкур кутубхона фондига келиб тушди.

Русиянинг Эрондаги элчихонасида хизмат қилаётган машҳур рус ёзувчиси А. С. Грибоедов сиёсий фитналар натижасида 1829 йилда Теҳронда ўлдирилди. Эрон шоҳи Грибоедов ўлими учун контрибуция (хун) тўлашга мажбур бўлди. Русия чоризми жарима учун Эрон шоҳи кутубхонасининг бир қисмини беришни талаб қилади. Шоҳ кутубхонадаги бир қанча қадимий қўлёзмалар қатори Навоийнинг юқоридаги асари ҳам Петербургга жўнатилади.

Рус фани тарихида Навоий ҳақида энг биринчи босма маълумот 1835 йилга оиддир. 1835 йили атоқли рус шарқшуноси П. С. Савельевнинг «Энциклопедик лексикон» китобининг биринчи томи нашр қилинди. Шу асарнинг 527-бетида Алишер Навоийнинг таржимаи ҳоли қисқача баён қилиб берилади. 1852 йили шарқшунос Дорн тузган каталогда Петербург кутубхонасидаги Навоий қўлёзмаларини, жумладан биз юқорида айтиб ўтган 1465 йилда кўчирилган «Илк девон»ни биринчи марта тавсиф қилиб беради. Мирзо Козимбек 1854 йили Петербургда нашр этилган «Турк тилидан вақтинча курслар учун ўқув қўлланма» китобида Навоий асарларининг қисқача библиографиясини келтиради.

Рус шарқшунослигидагина эмас, балки жаҳон шарқшунослиги тарихида Навоий ҳақида дастлабки илмий-тадқиқот ёзган киши рус олими Михаил Никитскийдир. У 1856 йилда Петербург университетининг шарқ факультетида «Амир Низомиддин Алишер, унинг адабий ва давлат арбоби сифатидаги фаолиятининг аҳамияти» деган темада магистрлик диссертациясини ёқлайди ва монографияни шу йили нашр қилдиради.

М. Никитский Хондамир, Давлатшоҳ Самарқандий, Сом Мирзо асарларидан; Европа ва Россияда ўша вақтга қадар Навоий ҳақида маълум бўлган барча адабиётлардан фойдаланиб, шоирнинг ҳаёти ва фаолиятини тўлароқ акс эттирган асар яратди. Никитский Навоийнинг сиёсий фаолиятига, маданият ва санъат соҳасидаги ишларига, ўзбек адабий тили тараққиётидаги ролига юксак баҳо берди, унинг шоирлик талантини тан олиб «...Мир Алишер Шарқ адабиёти тарихида шарафли ўринни эгаллайди» деб ёзди.

М. Никитский асаридан кейин Русияда Алишер Навоийга бўлган қизиқиш борган сари кучайди.

Академик В. В. Радлов 1870 йили «Туркий қабилалар оғзаки адабиётининг намуналари» номли машҳур асарининг III-қисмида қирғиз-қозоқлар орасида тарқалган китобий қўшиқларнинг баъзилари Навоий ижодига тааллуқли эканини қайд қилади. В. В. Радлов рус олимлари ичида биринчи бўлиб Навоий ижодининг туркий халқлар фольклорига қилган таъсирини кўрсатиб беради.

А. Н. Самойлович ўзининг бир неча мақолаларини Навоийнинг поэтика соҳасидаги ишларига бағишлади. Жумладан, унинг «Навоийнинг туюқ—тўртликлари» мақоласи 1917 йилда эълон қилинди («Мусульманский мир», 1-қисм, Петербург).

Петербургда Октябрь инқилобига қадар рус олимларининг тадқиқотларини кузатар эканмиз, улар Навоийни ўзбек адабиёти тараққиётида муҳим роль ўйнаган новатор шоир сифатида билганликларига ишонч ҳосил қиламиз.

Петербург шарқшунослигида Алишер Навоий ижоди устида кенг кўламда илмий тадқиқотлар олиб бориш Совет ҳокимияти йилларида янада кучайди. Навоийшуносликнинг янги босқичи шоирнинг туғилганига ҳижрий ҳисоб билан 500 йил тўлиши (845—1345) муносабати билан Бокуда ўтказилган юбилей билан бошланади. Шу юбилей муносабати билан СССР Фанлар академиясининг нашриёти 1928 йилда Ленинградда «Мир Алишер» номли тўплам чиқарди. Академик В. В. Бартольд таҳрири остида чиққан бу тўпламда машҳур шарқшунослар А. Н. Самойлович, В. В. Бартольд, Е. Э. Бертельс, А. А. Ромаскевич ва бошқалар ўз мақолалари билан қатнашдилар. Бу тўпламдаги асосий ишлардан бири В. В. Бартольднинг «Мир Али Шер ва сиёсий ҳаёт» асаридир (100—164-бетлар). Маълумки, В. В. Бартольднинг бу асари чиққунга қадар Навоийнинг тўлиқ, мукаммал таржимаи ҳоли яратилмаган эди. М. Никитскийнинг юқорида айтилган асари, француз шарқшуноси Белиннинг «Мир Али Шер Навоийнинг ҳаёти ва фаолияти» («Осиё журнали», XVII том, 1861 йил) мақоласи Навоийнинг тартиблаштирилган мукаммал таржимаи ҳолини яратишда айрим эпизодлар ҳисобланади.

В. В Бартольднинг «Мир Али Шер ва сиёсий ҳаёт» асари навоийшунослик тарихида алоҳида ўрин тутади. Олим бу асарда Мирхонднинг «Равзат ус-сафо» Хондамирнинг «Макорим ул-ахлоқ», «Ҳабиб ус-сияр», Давлатшоҳ Самарқандийнинг «Тазкират уш-шуаро», Бобирнинг «Бобирнома», Восифийнинг «Бадое ул-вақое» ва бошқа муътабар манбалардан фойдаланиб, шарқшуносликда биринчи марта Навоийнинг илмий биографиясини яратди.

Е. Э. Бертельснинг «Мир Али Шер» тўпламига кирган «Навоий ва Аттор» мақоласи ҳам муҳим аҳамиятга эга. Е. Э. Бертельс шарқшуносликда биринчи марта икки асар—Фаридиддин Атторнинг «Мантиқ-ут-тайр» ва Алишер Навоийнинг «Лисон-ут-тайр» достонларининг қиёсий таҳлили мисолида Навоийнинг оригинал шоир эканлигини исбот қилиб, Ғарбий Европа шарқшуносларининг хато назарияларига зарба берди.

«Мир Али Шер» тўпламининг яна бир қатнашчиси А. Н. Самойлович эди. У Навоий давридаги туркий адабий тил ҳақида мулоҳаза юритиб, Навоий тилини эски ўзбек тилининг классик даври деб баҳолайди.

30-йилларнинг сўнгги ва 40-йилларнинг бошланишида Навоий ижодини ўрганиш қизғин тус олди. Чунки, партия ва ҳукуматимизнинг 1941 йилда Навоийнинг 500 йиллик юбилейини ўтказиш тўғрисида қабул қилган қарори навоийшуносликда янги босқични бошлаб берди. Юбилейга тайёргарлик ишлари 1938—1939 йилларданоқ авж олиб кетди. Ўзбекистон адабиётшунослари қатори Москва, Ленинград олимлари, ёзувчилари ҳам бу даврда Навоий ижодини ўрганишда фаол иштирок қилдилар. СССР Фанлар академияси томонидан тайёрланиб, Москва—Ленинградда 1946 йилда нашр қилинган «Алишер Навоий» тўплами навоийшуносликка катта ҳисса бўлиб қўшилди.

Бу тўпламнинг асосий мақсади Навоий даври маданий ҳаётини ёритиб бериш бўлди. А. Ю. Якубовский мақоласида Навоий даврининг ижтимоий ва маданий хусусиятларини тарихий далиллар асосида батафсил баён қилиб берди. Навоий давридаги Ҳирот хаттотлик, бадиий қўлёзмалар санъати ва уларнинг ижодчилари ҳақида А. С. Семёнов, Ҳиротнинг XV аср архитектураси, топографияси ҳақида А. М. Беленицкийлар ўз тадқиқотлари билан иштирок этдилар.

Тўпламдан жой олган А. К. Боровковнинг «Навоий ўзбек адабий тилининг асосчиси сифатида» мақоласи жуда катта аҳамиятга эга. А. К. Боровков ўз тадқиқотининг асосига Навоийнинг «Муҳокамат-ул-луғатайн» ва бошқа асарларини қўйиб, унинг она тили ва адабиёти учун олиб борган тарихий кескин курашини чуқур илмий асосда ёритиб берди.

«Алишер Навоий» тўпламидаги энг муҳим тадқиқотлардан яна бири совет арабшунослигининг отаси академик И. Ю. Крачковскийнинг «Араб адабиётида Мажнун ва Лайли ҳақидаги қиссаларнинг илк тарихи» номли илмий асаридир. И. Ю. Крачковскийнинг таъкидлашича, Лайли ва Мажнун ҳақидаги афсоналарнинг бошланғичлари VII асрнинг иккинчи ярмига бориб тақалади. Лайли ва Мажнун ҳақида жаҳон адабиётида ўнлаб шоир ва ёзувчилар, халқ ижодчилари (бахшилар) асар яратганлар. Бу қиссалар айниқса Яқин ва Ўрта Шарқ халқлари ўртасида кенг ёйилган. Навоий ҳам Низомий Ганжавий, Хисрав Деҳлавийлар каби ўз «Хамса»сида Лайли ва Мажнун ҳақида оригинал достон яратиб хамсачилик традициясида унинг ўрнини яна мустаҳкамлади.

1964 йил июнь-сентябрь ойларида Ўзбекистон Фанлар академияси Тил ва адабиёт институти собиқ манбашунослик сектори (ҳозирги Навоий номли Адабиёт музейи текстология, публикация ва палеография бўлими)нинг 14 кишидан иборат илмий ходимлар группаси профессор Ҳамид Сулаймон раҳбарлигида Ленинградда илмий командировкада бўлган эди. Илмий ходимлар Осиё халқлари институти, Ленинград Давлат кутубхонаси ва Ленинград университети фондларида мавжуд бўлган ўзбек тили ва адабиётига тааллуқли 600 га яқин қўлёзмани аниқлади ва илмий тавсифдан ўтказди. Бу материаллар «Совет Иттифоқи кутубхоналаридаги ўзбек адабиёти қўлёзмалари» номли кўп томли филологик каталогга киритилади. Ленинград қўлёзмаларини кўздан кечириш вақтида Навоий асарларининг С. Л. Волин тавсифига кирмаган бир неча нусхалари аниқланди.

1948 йилда Е. Э. Бертельс «Навоий ижодий биографияси тажрибасидан» китобини Москва — Ленинградда нашр эттирди.

Биз ленинградлик шарқшуносларнинг инқилобгача ва инқилобдан кейин улуғ ўзбек шоири Навоий ижодини ўрганишдаги хизматларига қисқача назар ташлар эканмиз, уларнинг навоийшуносликка улкан ҳисса қўшганликларига ишонч ҳосил қиламиз. Ленинграддаги илмий муассасалар бутун совет халқи, бутун илғор инсоният томонидан шу кунларда нишонланаётган Навоийнинг 525 йиллик тўйига ҳам илмий туҳфалар билан келдилар.

М. ҲАКИМОВ,
Э. УМАРОВ,
филология фанлари кандидатлари.

АЛИШЕР НАВОИЙ ҲИКМАТЛАРИ

Агар арпа ҳам сочса бўлмоққа тўқ,
Анга буғдой ўрмоқни имкони йўқ.

Арпа сочган деҳқоннинг буғдой ўриши мумкин эмас.

Агар нимсадин зоҳир ўлса ёмон,
Кўрар ҳарнеким, зоҳир этди ҳамон.

Ёмонлик қилган киши, ўзи ҳам ёмонлик кўради.

Агар нафъдин бўлса маҳзан йироқ,
Анинг лаълидин хора кўп яхшироқ.

Фойда етказишдан узоқ бўлган хазина жавоҳирларидан қора тош яхши.

Андоқ қариким, йўқ онда ойини хирад,
Ул ёш ортуқки, топди талқини хирад.

Ақлли бўлмаган кексадан, ақлли ёш яхши.

Англагил аҳбоб қадриниким, алар бўлмай мунаф,
Гар сенга афлок авжи узра тахти жоҳдур.

Дўстлар қадрини билиш керак. Агар мартабанг кўк қадар бўлса-ю, дўстларинг бўлмаса, у даражанинг нима фойдаси бор.

Барқни кулгу йиқибон тоғаро
Балки қилиб ер қуйи туфроғ аро.

Кўкда юрган чақмоқни ер остига киргизган нарса, унинг ўринсиз шақиллаши (кулиши)дир.

Барча лаззатни тотдим, офиятдин чучукроқ шарбат топмадим.

Ҳамма маззалар (ширинликлар)ни тотдим, лекин соғликдан чучукроқ шарбат топмадим.

Бегунаҳро сохтан озурда аз тиғи забон,
Нотавон кардан рағи беранжра аз ништараст.

Гуноҳсиз кишини тил тиғи билан ранжитиш, соғ кишини уриб яралаш билан тенгдир.

Вермас татвил чун сухондон сўзга,
Қил мухтасар ўлча бўлган имкон сўзга.

Сўзга уста киши сўзни узайтирмайди. Сўзни мумкин қадар қисқа қилиш керак.

Бу гулшан ичра йўқдир бақо гулига сабот,
Ажаб саодат эрур қолса яхшилик била от.

Бу дунёда мангу қолиш мумкин эмасдир, аммо яхши от қолдириш улуғ саодатдир.

Буким, эрур сақфга ҳомил сутун,
Бўлмаса сақф, ул ҳам эрур сар нигун.

Томни кўтариб турувчи устундир. Лекин том бўлмаса, устун ўзи ҳам ерда бош эгиб қолади.

Елни йиғар ҳар не эл айлар нисор,
Андин эрур дар-бадару — хоксор.

Шамолнинг ҳар эшикда тентираб юришининг сабаби шуки, ул одамлар сочган нарсаларини йиғиб юради.

Ёмонларга лутфу-карам, яхшиларга мужиби зарар ва аламдир.

Ёмонларга яхшилик ва олижаноблик кўрсатиш, яхшилар учун зарар ва алам туғдиришга сабаб бўлди.

Ериники тегар бировга озори анинг,
Ақл олдида тенгдурур йўқу, бори анинг,

Бировга озор берувчи улфатнинг ақл қошида бору-йўғи баробардир.

Ёшурун қолмас ўғурлик уй ароким бўлса ёш.

Ёш болалик уйда ўғирликни беркитиб қолиб бўлмайди.

ШОИРГА ҲАЙКАЛ

КАТТАҚЎРҒОН. («Совет Ўзбекистони» мухбири). Калан қишлоғида зўр тантана. Бу ерга Каттақўрғон районидаги қўшни колхоз аъзолари, Самарқанд область партия ва совет ташкилотларининг раҳбар ходимлари, олий ўқув юртларининг вакиллари Алишер Навоийга ҳайкал ўрнатишга бағишланган тантанали митингда иштирок этиш учун келганлар.

Каттақўрғон район партия комитетининг биринчи секретари, Ўзбекистон ССР Олий Совети депутати С. Тўқлиев тантанали митингни очади. Самарқанд область партия комитетининг биринчи секретари С. Н. Усмонов лентани кесиб, ҳайкал устига ёпилган чойшабни туширади. Шундан сўнг Самарқанд Давлат университетининг ректори, академик Воҳид Абдуллаев каттақўрғонликларни Калан қишлоғида ўрнатилган ёдгорлик билан табриклади. Академик В. Абдуллаев шоирнинг асарлари, унинг Самарқанддаги фаолияти ҳақида мароқли эпизодларини гапириб берди.

Л. ЭРГАШЕВ.

СОВҒАЛАР

Навоий юбилейига атаб тайёрланган совға-саломларга ленинградликлар ҳам муносиб ҳисса қўшди. Ленинград туҳфалари ичида жаҳонга машҳур Меҳнат Қизил Байроқ орденли М. В. Ломоносов номидаги чинни идишлар заводининг совға ва эсдалик — сувенирлари биринчи ўринда туради. Чинни заводи Алишер Навоий юбилейини ўтказиш республика комитетининг буюртмаси билан Навоий сиймоси ва унинг ўлмас асарларидаги образларни акс эттирувчи кўплаб чинни буюмлар тайёрлади.

Чиннилардаги расмларни акс эттиришда заводнинг Л. К. Блак, Н. М. Павлова, В. М. Городецкий ва бошқа рассомлари маҳорат билан ишладилар. Жумладан, Л. К. Блак Навоий сиймосини ноёб лаганга моҳирона туширди. Кўплаб ваза, сервиз, пиёла, графин, гулдонлар ҳам Навоий тўйига аталган. Уларнинг барчасида «Алишер Навоий, 525 йил» деган сўзлар рус ва араб ҳарфларида ёзилган.

СССР Бадиий академиясининг Ленинград фотолабораторияси қилган ишларни Навоий юбилейига энг яхши совғалардан бири десак бўлади. Мазкур лаборатория Навоий юбилейи муносабати билан қардош республикаларда ташкил қилинадиган кўчма виставкаларга қадимги бадиий қўлёзмалардаги миниатюралардан 30x40 форматда рангли фоторасмлар тайёрлади. Бу фоторасмларнинг бир қисми чет элларга ҳам юборилади. Ҳозиргача лаборатория Адабиёт музейи учун ҳам мингдан ортиқ рангли фоторасмлар тайёрлаб берди.

Ленинград совғаларининг учинчи гуруҳи эсдалик нишонларидир. Қаҳрамон шаҳарнинг ювелир фабрикалари юбилейга атаб кўкракка тақиладиган уч хил значок (нишон) тайёрлади. Уларнинг биринчисида XV асрнинг машҳур рассоми, шоирнинг замондоши Маҳмуд Музаҳҳиб чизиб қолдирган Навоийнинг ноёб расми акс этган. Иккинчи нишонга Навоий томонидан ишланган ва бизга етиб келган ягона расм «Занжирбанд шер» туширилган.

Ленинградликлар ўз завод ва фабрикаларида тайёрлаётган совға-саломлар орқали улуғ Навоийнинг номини янада оммалаштиришга, абадийлаштиришга ажойиб ҳисса қўшди.

● ●

Суратда: Ленинград ювелир фабрикаси ишлаб чиқарган кўкракка тақадиган значок (нишон)нинг фоторепродукцияси.

ҚАҚНУС

Иззат СУЛТОН.

Бугунги кунда Алишер Навоий асарларини ўқир эканмиз ва унинг ҳаёти, ижоди ҳақида ўзи ва замондошлари айтганларини кўздан кечирар эканмиз, буюк шоир ва мутафаккирга хос икки хусусият кўз олдимизда яққол намоён бўлади: ўз замонасида мамлакат, халқнинг манфаатларига доир улкан муаммо билан алока ва бу муаммоларни хеч қачон эскирмайдиган тарзда, умуминсоний нуқтаи назардан талқин этиш. Бу икки хусусият Навоий ижодида чамбарчас, узвий боғлиқ—қўшалоқ. Уларнинг бири иккинчисини етаклайди ва Навоий мероси ва сиймосини беш аср оша бизнинг кунларимизга яхлитлигича ва ёрқинлигича олиб келади.

Навоий темурийлар даврида яшади. Бу давр Ўрта Осиё ва Хуросон халқларининг тарихида мўғуллар истибдодидан қутилиш билан бошланди. Сабр косаси тўлган халқ «сарбадорлар» деб аталмиш озодлик курашчилари бошчилигида мўғул истилочиларини қувган пайтда Темур, халқ ғалабасидан фойдаланиб, давлат бошига чиқди. Навоий ўз актив, амалий фаолияти билан сўнгги темурийлар давлатини сақлашга ҳаракат қилди. Навоий учун бу ўша тарихий шароитда халқ манфаатлари учун, мамлакатда осойишталик учун кураш шакли эди. Мазмун — халққа, юртга хизмат эди.

Аммо ҳар бир феодал давлатда бўлганидек, темурийлар давлати ҳам чуқур синфий зиддиятларга эга эди. Мулкдор феодаллар билан меҳнаткаш халқ орасидаги кураш давом этарди. «сарбадорлар» давлати ва ҳаракати Темурнинг бешафқат қўли билан янчиб ташланган бўлса ҳам сарбадорлик орзулари — адолатга ташналик ҳамон халқ қалбида яшар эди. Ёш Навоий «сарбадор»лар шоири сифатида танилган Шоҳий билан ғойибона дўстлик ва шогирдликдан ўз онгли ҳаёт йўлини бошлаб то умрининг охиригача устозига ҳурмат ва садоқатда қолди. Алишернинг мушкулликларга, азобларга тўла ҳаёти, давлат арбоби сифатидаги фаолияти унинг ижодини халқ донолиги ва орзулари билан тўлдирди. Сўзда ва ишда тўғрилик, ҳақиқатпарастлик — Навоий хулқининг ва ижодининг тожи эди. Шу сабабли у замонасининг энг яхши кишилари тилида «ҳақиқат айтишнинг қаҳрамони» унвонини олган эди. Замонасининг энг улуғ, энг ҳаққоний сўзи Навоий тили билан айтилди. Монументал «Хамса» юзлаб кишиларнинг саргузаштини тасвирлайди, аммо бу саргузаштлар орасида икки кишининг — шоҳ ва гадонинг саргузашти, золим ва мазлумнинг саргузашти Навоий тасвирида худди ҳаётда бўлганидек, марказий ўринни тутади. Давр ҳаётидаги бу икки қутбнинг тасвири Навоийда адолатнинг ва маърифатнинг мақтовига, зулм ва нодонликнинг таҳқирига, золим олдида мазлумга тарафкашлик қилишга айланади. Замонаси кишиларнинг ҳамма қувонч ва қайғуларини қамраб олган «Чордевон»ни Навоий ўзи «Хазоин ул маоний» («Маънилар хазинаси») деб атаган бўлса, бу хазинанинг энг улкан «дурри яктоси» — халқнинг адолат, тенглик, дўстликда садоқат, одамийлик ҳақидаги орзусидир. Навоийнинг анчагина асарларига ҳар бир «сарбадор» «меники» деб имзо чекиши мумкин эди. Мана, қаранг: «Мен бир олам истайманки, унда замонамдаги олам одами бўлмасин. Оламда одамнинг жафосидан ғам бўлмасин. У оламнинг кундузида на асирлар (қўл-оёғи боғланганлар) кўз ёшидан қойил сели кўринсин ва на кечасида ғарiблар оҳидан мотам либоси бўлсин. У оламда на фалак зулмидан юз аламли бир кўнгил ва ситам қиличидан марҳамсиз дил яраси бўлсин. У оламда на одамгарчилиги йўқ парилардан бир тўда. ва на одам жинсидан мингларча дев бўлсин». Бу сатрлар Шоҳийники эмас, Навоийники: унинг «Оламе хоҳамки, ки навбад мардуми олам дар ў» мисраси билан бошланувчи форсий шеърида ана шу гаплар бор. Бу гаплар кейинроқ ва бошқачароқ тарзда, буюк адиб умрининг сўнгги ҳафталарида қалтироқ, аммо табаррук қўллар билан ёзилган «Маҳбуб-ул-қулуб» саҳифаларига кўчади.

Навоий асарлари замонасининг энг муҳим ва қалтис муаммоларига жавоб бўлиш билан бирга, бутун дунё адабиётига бебаҳо ҳисса бўлиб кирди. Шунинг учун Навоий асарлари кўп ўтмай бошқа халқлар тилига таржима қилина бошлади ва бошқа миллий адабиётларда Навоийга эргашувчилар пайдо бўлди.

Навоий ўзи ҳам хизматларининг аҳамиятини фақат бир замон ва бир макон билан чегараламас эди. У ўз ижодини жаҳон адабиёти тараққиётининг бир ҳалқаси, ажралмас қисми деб билди. «Хамса»да Навоий бир қадимий шарқ афсонасини келтиради: уч дарвеш дунёда адолат ахтаради, унинг ғалабаси учун курашади, аммо улар орзуларига эришолмайдилар. Шундан кейин улар, дунёнинг ишларидан норозилик тариқасида, ғорга кириб кетадилар. Бу ғор «Абадий ҳаёт» ғори эди. Навоий ўз устодлари Хисрав Деҳлавий, Низомий ва Абдураҳмон Жомийни ўша уч дарвеш деб билади. Булар ҳам оламда абадий ҳаётдирлар. Аммо ўша уч дарвешнинг бир ити ҳам бор эди, у ҳам ўз эгалари орқасидан ўша ғорга кириб кетган (ит — классик поэзиямизда чексиз камтаринлик ва садоқат рамзи) ва у ҳам абадий тирик қолган эди. Навоий ўзини ана шу абадий барҳаётлар қаторида қолган жонивор деб билади. Навоийнинг ғоят камтаринлигидан далил бўлган бу ўхшатиш шу билан бирга унинг ўз ижодининг жаҳон миқёсида тутган ўрнини яхши ва тўғри тушунганидан дарак беради.

Навоий фаолияти, ижоди ва ҳаётидан келиб чиқадиган ва биз учун бугун муҳим бўлган хулосалар — юқоридагиларгина эмас. Бу хулосаларнинг энг муҳимини улуғ шоир ва мутафаккир ўзи айтиб бериб кетган. Умрининг охирида, унинг якуни тариқасида ёзган асари «Лисонут-тайр»да Навоий ўзининг болаликдан яхши кўриб қолгани машҳур форс-тожик шоири Атторни таърифлаб туриб, афсонавий Қақнус қушини эсга олади. Дунёдаги қушларнинг энг улкани, гўзали ва сайроқиси бўлган Қақнус бутун умр куйлар ва куйлаб туриб чўп йиғар экан. Қариганда бу чўплардан катта хирмон ҳосил бўлади ва кекса Қақнус шу хирмон устига чиқиб ўзининг энг гўзал ва энг таъсирли куйини куйлайди. Уни бутун дунё қушлари йиғилиб тинглайдилар. Бу куй шунчалик оташинки, ундан хирмонга ўт тушади. Хирмон билан бирга Қақнус ҳам куйиб ҳалок бўлади. Қақнус дунёда ёлғиз бўлгани учун ундан насл [illegible] қолмайди. Бошқа Қақнус[illegible] лиши мумкин эмас... Ам[illegible] ўтмай, ўша хирмон кулида б[illegible] жонивор қимирлай бошлайди. Бу — жўжа Қақнус. У қанот ёзади ва яна дунёни янги куйларга тўлдира ва чўп йиға бош[illegible]лайди.

Навоий ўзини Атторнинг кулидан бош кўтарган янги Қақнус деб билади. Бизнинг кунларимиз тили билан айтганда, Навоий ўз ижодининг бутун дунё адабиёти заминида рўёбга келганини гапиради.

Навоий ижодидан биз учун чиқадиган ва энг катта аҳам[illegible] касб этадиган хулоса ҳам [illegible] биз буюк адабиёт яра[illegible] эканмиз, фақат миллий [illegible] ятимиз анъаналаригагина [illegible] масдан дунё халқл[illegible] ти ва адабиётидан [illegible] боқлар олишимиз [illegible] дагина Навоий каб[illegible] халқимиз, ҳам барч[illegible] замонлар учун кер[illegible] ярата оламиз.

НАВОИЙГА АТАБ

Ғазал мулкининг султони Алишер Навоий туғилган кунининг 525 йиллик юбилейига атаб 23. 24 сентябрда икки кун давомида Тошкент области бўйича «Лекторлар куни» ўтказилди. Область колхоз ва совхозларида, саноат корхоналарида, ўқув юртлари ва барча мактабларида Навоийга бағишланган юзлаб лекция ва суҳбатлар ўтказилди. Тошкентлик навоийшунос олимлар, шоир ва ёзувчилар санъатшунослар область меҳнаткашларининг меҳмони бўлиб шоирнинг ҳаёти ва ижодий фаолияти унинг бизгача етиб келган адабий мероси ҳақида гапириб бердилар.

Айниқса, навоийшунос олимлардан филология фанлари кандидати Саида Нарзуллаева, А. Хожиаҳмедов, М. Муродов, Е. Жўраев, С. Ғаниева Х. Ғофуров каби ўртоқлар. Навоий асарларини кенг халқ оммаси орасида пропаганда қилишда актив қатнашиб катта обрў қозондилар.

Санъатшунослик фанлари кандидати Лола Хўжаеванинг бу борадаги хизматини алоҳида қайд этиш керак, унинг раҳбарлигида, Тошкент театр институти ўқитувчи ва студентлари кучи билан область шаҳарларида «Навоий санъат ҳақида» деган кечалар уюштирилди. Областнинг кўпгина колхоз ва совхозлари айниқса мактабларида шоир ижодини акс эттирувчи кўргазмалар, шеърлар, стенд, фото-монтаж фото-альбомлар ташкил этилди. Шоирнинг таълим-тарбия, инсонпарварлик, адолатни ҳимоя қилувчи, пок муҳаббат, ва озодликни тараннум этувчи асарларига аталган адабий кечалар, илмий конференциялар, ўқувчилар конференциялари ўтказилди.

Пойтахт областида навоийхонлик давом этмоқда.

Ж. МУМИНОВ.

4.100.000 ТОННА ПАХТА УЧУН

Ўзбекистон ССР районларида пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида 1968 йил 26 сентябрга бўлган

МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент ҳисобида)

Биринчи стун — районлар; иккинчи стун — мавсум бошидан бери тайёрланган пахта; учинчи стун — шу жумладан машинада терилгани

ҚАШҚАДАРЁ ОБЛАСТИ

Ғузор	47,65	54,42
Косон	42,74	48,03
Яккабоғ	41,48	24,93
Чироқчи	34,16	20,74
Қарши	32,09	47,69
Камаши	30,48	23,58
Шаҳрисабз	23,37	15,48

ФАРҒОНА ОБЛАСТИ

Киров	45,14	37,39
Узбекистон	41,23	34,94
Ленинград	38,65	23,63
Риштон	35,79	31,56
Бағдод	33,58	6,11
Қува	22,79	5,01
Олтиариқ	21,64	19,32
Охунбобоев	17,54	3,21
Фарғона	9,06	0,44

СУРХОНДАРЁ ОБЛАСТИ

Жарқўрғон	34,24	36,24
Шўрчи	33,32	27,67
Денов	27,45	19,49
Сариосиё	25,92	12,05
Термиз	24,96	19,71
Шеробод	24,39	27,17
Бойсун	—	—

БУХОРО ОБЛАСТИ

Қоракўл	44,37	36,07
Бухоро	40,60	39,14
Свердлов	38,32	41,69
Ромитан	31,80	15,38
Коғон	28,60	19,40
Вобкент	22,08	8,59
Ғиждувон	17,23	6,33
Конимех	15,44	4,36
Навоий	12,28	3,18

НАМАНГАН ОБЛАСТИ

Задарё	48,71	54,18
Поп	41,54	30,97
Наманган	27,27	8,97
Уйчи	24,27	2,89
Учқўрғон	21,79	8,07
Чуст	17,87	11,39
Янгиқўрғон	14,84	0,79

АНДИЖОН ОБЛАСТИ

Бўз	41,46	42,83
Балиқчи	30,81	24,30
Избоскан	30,54	21,97
Ленин	27,81	7,25
Андижон	25,12	13,73
Москва	24,95	10,66
Хўжаобод	15,03	5,00
Қўрғонтепа	10,45	6,76

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН АССР

Хўжайли	27,27	8,36
Тўрткўл	22,15	6,56
Беруний	21,84	9,04
Қўнғирот	18,85	19,69
Амударё	17,86	6,81
Кегайли	16,98	16,02
Тахтакўпир	16,19	10,88
Шуманай	14,93	13,81
Чимбой	12,55	8,91

ХОРАЗМ ОБЛАСТИ

Шовот	21,24	4,96
Янгиариқ	17,88	2,42
Ҳазорасп	15,54	1,48
Қўшкўпир	15,25	2,97
Гурлан	15,13	2,28
Хива	14,62	2,15
Урганч	13,54	3,44

ТОШКЕНТ ОБЛАСТИ

Оққўрғон	19,03	21,31
Бўка	15,00	14,55
Бекобод	13,24	10,66
Янгийўл	11,87	5,98
Урта Чирчиқ	7,77	8,61
Юқори Чирчиқ	7,72	8,20
Орджоникидзе	5,49	—

САМАРҚАНД ОБЛАСТИ

Хатирчи	11,72	6,00
Иштихон	8,65	1,68
Пайариқ	6,90	0,84
Каттақўрғон	6,73	0,82
Нарпай	6,65	1,65
Пастдарғом	3,90	0,21
Ғаллаорол	3,38	—
Булунғур	3,05	—
Самарқанд	2,35	—

СИРДАРЁ ОБЛАСТИ

Пахтакор	16,29	25,39
Жиззах	13,82	8,60
Гулистон	6,95	6,14
Мирзачўл	4,63	7,81
Ильич	3,85	5,98
Сирдарё	3,21	0,44
Боёвут	2,83	1,00
Янгиер	2,16	1,52
Еттисой	1,64	0,22
Киров	1,31	0,14
Пахтаорол	0,11	—

БМТ АССАМБЛЕЯСИНИНГ БОШ КОМИТЕТИДА

НЬЮ-ЙОРК 26 сентябрь (ТАСС). Кеча Бош комитет БМТ Бош Ассамблеяси 23-сессиясининг кун тартибини муҳокама қилди. Бош Ассамблеянинг кун тартибига 99 та масала таклиф этилди.

Бош комитет Бош Ассамблеяда «СССР ҳукуматининг қуролланиш пойгасини тўхтатишга ва қуролсизланишга доир баъзи энг зарур чоралар тўғрисидаги меморандуми»ни муҳокама қилиш тўғрисидаги масалани кун тартибига киритди.

Совет вакили Я. А. Малик комитетда сўзлаган нутқида бундай деди: ССР Иттифоқи ҳукумати қуролсизланиш проблемасини тезроқ ҳал қилишга кўмаклашишга интилиб, Бирлашган Миллатлар Ташкилотига аъзо бўлган ҳамма давлатларнинг ҳукуматларини Бош Ассамблеяда «СССР нинг қуролланиш пойгасини тўхтатишга ва қуролсизланишга доир баъзи энг зарур чоралар тўғрисидаги меморандуми»ни Бош Ассамблеянинг 23-сессиясида лозим бўлган даражада эътибор билан муҳокама қилишга чақиради. Мазкур меморандумнинг қараб чиқилиши барча халқларнинг манфаатларига мос бўлиб тушишига Совет ҳукумати аминдир. Бу меморандумдаги қоидалар орасида ядро қуролини ишлатишни тақиқлаш, ядро қуроли ишлаб чиқаришни тўхтатиш, унинг запасларини қисқартириш ва тугатиш, стратегия қуролини элтиб қўювчи воситаларни чеклаш ва аста-секин қисқартириш сингари чоралар бор. Қуролсизланиш юзасидан Совет ҳукумати таклиф қилаётган чораларнинг айни маҳалда ёки босқичма-босқич амалга оширилиши тинчлик ишига ва халқаро кескинликни юмшатишга хизмат қилади қуролланиш пойгасини тўхтатиш учун, қуролсизланиш проблемасини тубдан ҳал қилиш учун кураш ишига катта ҳисса бўлиб қўшилади.

ШОНАЗАР ШОРАҲИМОВ

Ўзбек театр декорация санъати оғир жудоликка учради. Унинг асосчиларидан бири, республикамизда театр декорация санъатининг равнақига муносиб ҳисса қўшган истеъдодли рассом. ажойиб инсон Шоназар Шораҳимов оғир касалликдан сўнг 1968 йил 21 сентябрь куни бевақт вафот этди.

Реалистик санъат йўлида сидқидилдан хизмат қилиб келган Шоназар ака 1908 йилда Тошкентда хизматчи оиласида туғилди.

Санъатга, гўзалликка бўлган иштиёқ, ҳавас унда болалигиданоқ уйғонди. У театр рассоми бўлишни орзу қилди. Мана шу эзгу ният уни санъат бўстонига етаклаб келди. Шоназар ака революциядан сўнг совет намуна мактабига ўқишга кириб. уни 1924 йилда тугатди. Сўнгра уч ойлик бадиий билим юртида ўқиди, айни вақтда мактабда расм дарсини олиб борди. Лекин у ўз ишидан қониқмай, ўз ижодий биографиясини бойитиш, санъатини такомиллаштириш устида тинмай ўйлади изланди. Шу ниятда Шоназар Шораҳимов Ленинград бадиий-саноат техникумида ўқиди. Ўз мустақил ижодий ишини клуб саҳналаридан бошлаган Шоназар Шораҳимов. бора-бора йирик саҳна асарларини безаб. республиканинг таниқли декоратор-рассомлари қаторидан ўрин олди. Ўзбек театр санъатимизнинг олтин фондидан мустаҳкам ўрин олиб. шу кунгача республикамиз театр саҳналарида муваффақият билан ўйналиб келаётган «Тоҳир ва Зуҳра». «Фарҳод ва Ширин», «Лайли ва Мажнун», «Гулсара». «Нурхон» сингари спектаклларга ишланган безаклар ана шу санъаткор мўйқаламига мансубдир.

Шоназар Шораҳимов фақат пойтахт театрларидагина эмас, шунингдек республиканинг қатор театрларида, жумладан Бухоро, Андижон. Қўқон, Янгийўл театрларида ишлаб. элликка яқин саҳна асарларини безади. Бу асарлар ҳам жанр, ҳам шакл жиҳатдан хилма-хилдир. Бу ажойиб санъаткор безаган спектакллар ичида ҳам опера. ҳам балет. ҳам драма, ҳам музикали драма асарларини учратиш мумкин.

Ш. Шораҳимов безаган спектакллар бадиий талқинининг оригинал ва янгилиги. асар ғоясини очишдаги тасвирий приёмларнинг хилма-хиллиги. миллий руҳ ва деталларнинг бойлиги, чуқурлиги билан ажралиб туради.

Партия ва ҳукуматимиз Шоназар Шораҳимовнинг театр декорация санъатини ривожлантиришдаги улкан хизматларини муносиб тақдирлади: унга 1940 йилда Ўзбекистон ССР да хизмат кўрсатган санъат арбоби деган юксак унвон берилди, шунингдек Ўзбекистон ССР Олий Советининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотланди.

Шоназар Шораҳимов қаерда ишламасин, бутун ақл-заковатини, қайноқ қалб қўрини, сермазмун серқирра ижодини миллий театр санъатимизни янада юксалтириш йўлида сарф қилди. Унинг бой ижоди, ёрқин сиймоси ҳамкасблари, театр шинавандалари хотирасида абадий яшайди.

Бир группа ўртоқлари.

Редактор ўринбосари **Ж. ЖАББОРОВ.**

ДУНЁ ХАРИТАСИ ОЛДИДА

ЧЕХОСЛОВАКИЯДАГИ АҲВОЛГА ДОИР

Чехословакиядан олинаётган хабарлар Москва битимлари асосида вазият тобора нормаллашиб бораётганлигини исбот қилади. Саноат корхоналари, қишлоқ хўжалик кооперативлари ва давлат хўжаликлари, транспортнинг иши меҳнаткашларнинг халқ хўжалик планлари бажарилишини таъминлашга, мамлакат ҳаётининг ҳамма соҳаларида социализм позицияларини мустаҳкамлашга астойдил интилаётганлиги билан характерланади. Иттифоқчи армияларнинг жангчилари ҳосил ўрим-йиғими вақтида қишлоқ меҳнаткашларига ёрдам бердилар ва бермоқдалар. Аҳоли бу ёрдам учун миннатдорчилик изҳор қилмоқда. Чехословакия Социалистик Республикаси меҳнаткашларининг Совет Иттифоқи ва бошқа иттифоқчи мамлакатлар ҳарбий қисмлари билан дўстона алоқалари кенгайиб бормоқда.

Контрреволюцион подполье ўз ҳуружини давом эттирмоқда: соф виждонли коммунистларга қарши террор қилинмоқда, диверсиялар ўтказилмоқда, контрреволюцион варақалар ва яширин адабиёт тарқатилмоқда. Яқинда Ческе-Будейовица шаҳридаги «Мотор» заводида пайдо бўлган варақа «коммунистларга қақшатғич зарба бериш»га даъват этади. Чехословакияни фашистлар асоратидан озод қилиш учун олиб борилган жангларда ҳалок бўлган совет жангчиларининг ёдгорликларини таҳқир этиш каби ҳоллар ҳам учрайди.

Хўш, бундай ҳолларнинг рўй бераётганлигига сабаб нима? Маълумки, Чехословакия Социалистик Республикасининг ҳукумат органлари оммавий информация органларида тартиб ўрнатиш ва антисоциалистик пропагандани тўхтатиш тўғрисида қарор қабул қилган эдилар.

Гап шундаки, газеталар, радио ва телевидение редакцияларининг кўпчилиги узоқ вақт мобайнида Чехословакия Компартиясига, социалистик тузум асосларига, пролетар интернационализми принципларига Совет Иттифоқи ва бошқа социалистик мамлакатларнинг халқлари блан дўстликка қарши ҳуруж қилиб келган шахслар қўлида сақланиб қолмоқда.

Чехословакия Социалистик Республикасининг оммавий информация органларида разил ишлар билан шуғулланган кишиларнинг кўпи ватанга очиқдан-очиқ хиёнат қилиб, ғарбга қочиб кетганлиги ва империалистик пропагандага хизмат қилабошлаганлигини тасодифий бир ҳол, деб ҳисоблаш мумкин эмас. Чехословакия матбуоти саҳифаларида, радио ва телевидение орқали кўпорувчилик ишларини олиб борган Когоут, Свитак, Весели, Винтер, Мнячко, Кундера ва бошқалар АҚШда, Германия Федератив Республикасида, Англияда ва Австрияда ҳозир изғиб юрибдилар.

Афсуски, Чехословакияда ана шу шахсларни ва уларнинг ҳозирда ҳам Чехословакия матбуотида ҳуруж қилаётган маслакдошларининг антисоциалистик фаолияти тўғрисидаги ҳаққоний гаплар халққа ҳануз айтиб берилган эмас. Бу ҳол Чехословакия матбуоти, радиоси ва телевидениесининг чинакам социалистик позицияга ўтиб олишига жиддий ҳалақит беради.

ТАСС, 25 сентябрь.

* * *

ПРАГА. 26 сентябрь (ТАСС). ЧТК агентлигининг хабар беришича кеча Чехословакия Социалистик Республикаси ҳукуматининг мажлиси бўлиб ўтди. Ҳукумат сиёсий ва иқтисодий ҳаётни нормаллаштирмоқ учун янада шарт-шароит яратишга алоқадор конкрет тадбирларни муҳокама қилди.

Ҳукумат З. Гейзларни Чехословакия радиосининг бош директори вазифасидан ва И. Пеликанни Чехословакия телевидениесининг бош директори вазифасидан озод қилди.

АГРЕССОРЛАРНИНГ ТАЛАФОТЛАРИ

ХАНОЙ. Америка агрессорлари ва уларнинг Сайгондаги қўғирчоқлари Жанубий Вьетнамдаги жангларда кўпгина солдат ва офицерларидан, техникасидан маҳрум бўлмоқда. Вьетнам информация агентлигининг Озодлик агентлигига асосланиб хабар беришича, Халқ озодлик қуролли кучлари жангчиларининг Бенче вилоятида қилаётган тўхтовсиз ҳужумлари натижасида 13 сентябрдан 18 сентябрга қадар душманнинг 1.200 солдат ва офицери сафдан чиқарилган, 21 кемаси ғарқ қилинган ёки шикастлантирилган.

(ТАСС).

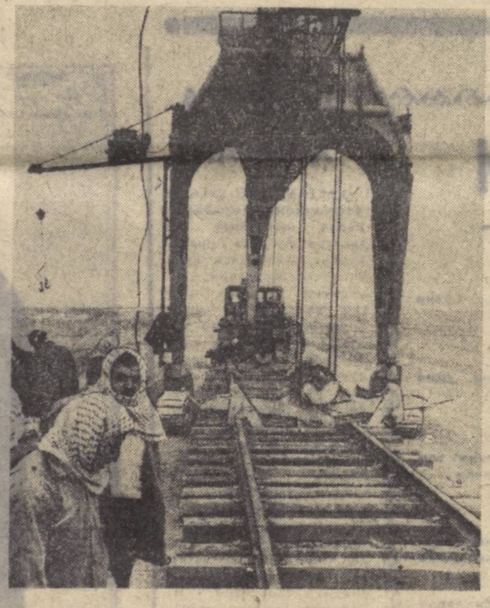

СУРИЯ АРАБ РЕСПУБЛИКАСИ. Узунлиги 742 километр келадиган Латакия — Алеппо — Қамишли темир йўли қурилишида совет қурувчилари намунали меҳнат қилишяпти. Совет инженерлари ва техниклари суриялик бинокорлар билан биргаликда смена сайин 1500 метр темир йўл қуришмоқда. Суратда: совет техникаси иш пайтида.

К. Ампилов фотоси. (ТАСС фотохроникаси).

СОВЕТ ИТТИФОҚИ ЁРДАМИДА

АНҚАРА. 25 сентябрь. (ТАСС). Алюмин ва нефтни қайта ишлаш корхоналари қуриш юзасидан Совет ташкилотлари тайёрлаган лойиҳаларни турк ҳамкасблари билан бирга кўриб чиқмоқ учун совет экспертларининг дастлабки группаси Туркия пойтахтига келди. Бу корхоналар 1967 йил 25 мартда икки мамлакат ўртасида имзоланган битимга мувофиқ, Совет Иттифоқи ёрдамида Туркияда қурилади.

Мазкур корхоналарнинг қурилиши икки қўшни мамлакат ўртасида яхши қўшничилик муносабатларини мустаҳкамлаш ишига хизмат қилади.

БТА АГЕНТЛИГИНИНГ РАДДИЯСИ

СОФИЯ. Болгария телеграф агентлиги хабар беради: Албания маъмурлари Болгария территориясида Совет Иттифоқи қўшинларининг ҳар хил турларига мансуб йирик ҳарбий кучлар «агрессив мақсадларда» тўпланмоқда, деган хабарни тарқатдилар.

Шу муносабат билан Болгария телеграф агентлиги қуйидагиларни айтиш ваколотини олган: Болгария Халқ Республикаси ҳукумати Албания томонининг даъволарини ҳақиқатга хилоф бўлган ва бошдан оёқ уйдирма бўлиб, воқеликка асло тўғри келмайдиган даъволар деб ҳисоблаб, уларни бутунлай рад этади.

(ТАСС).

ВДР осмонида уриб туширилди

ХАНОЙ. Вьетнам Халқ армияси ҳаво ҳужумидан мудофаа қисмлари 25 сентябрда Ниньбинь вилояти устида Американинг учувчисиз разведкачи самолётини уриб туширдилар. Қўшимча маълумотларга қараганда, 22, 23 ва 24 сентябрда Нгеан ва Куангбинь вилоятлари осмонида Американинг 4 самолёти уриб туширилган.

Вьетнам Демократик Республикаси территорияси устида уриб туширилган Америка самолётларининг жами сони 3183 тага етди.

(ТАСС).

ПАРТИЗАНЛАР ҲАРАКАТИ

БАЙРУТ. «Миллий озодлик» Фаластин ташкилотидаги араб ватанпарварлари яқинда Ғози сектори районида Исроил автомашиналари колоннасига ҳужум қилдилар, дейилади бу ерда эълон қилинган ахборотда.

Партизанлар очган ўт билан битта машина яксон қилинди, Исроил солдатларидан 2 киши ўлдирилди.

Ҳамма ватанпарварлар ўз базаларига эсон-омон қайтиб келдилар.

(ТАСС).

75 ЯШАР САЁҲАТЧИ

Лиепаядан Жоржесбанкуга кетаётган «СРТ-4486» совет траулери Ирландиянинг ғарбий соҳилидан тахминан 700 миль узоқликда мачтаси синиб ётган бир қайиққа рўпара келиб қолди. Қайиқ совет траулери бортига чиқариб олингандан сўнг капитан В. Уласевич бу воқеа ҳақида радио орқали ғарбий бассейндаги балиқчилик саноати бошқармасига хабар беради. Натижада баъзи маълумотлар аниқланди. Латвия балиқчилик саноати бошқармаси бошлиғининг ўринбосари рейс бу воқеа ҳақида «Правда» мухбирига қуйидагиларни гапириб берди.

Балиқчиларимиз мачтаси синган қайиқни Шимолий кенгликдаги 54 градус 55 минут ғарбий узунликдаги 19 градус 15 минутида учратдилар. Каютадан 1893 йилда туғилган Вильям Виллис номига Нью-Йоркда берилган Америка паспорти топилди. У ердан олинган бошқа ҳужжатга қараганда, Вильям Виллис — денгиз саёҳатлари тўғрисидаги лекцияларнинг авторидир. Каютада яна Нью-Йорк саёҳатчилари клубининг байроғи ҳамда жўнатилмаган хатлар ҳам бор эди. Йўл ҳисоблари ёзилган дафтар ҳам диққат билан ўрганиб чиқилди. Дафтарнинг биринчи бетида «3 май» рақами турипти, охиргиси эса «18 июль» билан тугатилган. Денгиз астрономик йиллик журналига эса «20 июль» рақами ёзилган. Траулеримиз бир неча соат давомида океанда қайиқнинг эгасини қидирди, лекин бундан натижа чиқмади.

«СРТ-4486» траулери қайиқни Болтиқ портларидан бирига келаётган «Янтарний» кемасида жўнатиб юборишни мўлжаллаяпти.

Вильям Виллиснинг номи елкан спорти ишқибозлари орасида машҳурдир. У ўрмон кесувчи бўлиб ишлаган, юк ташиган, денгизчи бўлган, 60 ёшида эса «Етти опа-сингил» деб номланган солда Тинч океанига чиқиб, 11 минг километр масофани босиб ўтган. Бу саёҳатида Вильям Виллис Перу соҳилларидан Самоа архипелаги оролларигача етиб борган. Бу қўрқмас киши ўзининг 70 йиллигини ҳам океанда кутиб олган. У ўз солининг елканига «Қарилик — айб эмас» деб ёзиб қўяди. В. Виллис Жанубий Америкадан Австралиягача бўлган сув йўлини босиб ўтмоқчи эди. Ленин бўрон уни яна Самоа архипелаги яқинида тўхтатиб қолди.

В. Виллис 75 ёшга тўлиши олдидан яна қайиққа ўтириб, дунёни айланиб чиқиш мақсадида саёҳатга отланади. Хўш В. Виллиснинг тақдири нима бўлди?.. Совет балиқчиларининг бу саволига океан жавоб бермади.

(«ПРАВДА»дан).

ОБ-ҲАВО

Бугун кундузи Ўзбекистоннинг ҳамма районларида ҳавонинг бир оз булутли келиши кутилади. Шарқдан секундига 3-7 метр тезликда шамол эсади. 28-33, жанубда 35 даража иссиқ бўлади.

Тошкентда ҳаво кам булутли бўлиб, шарқдан секундига 3-7 метр тезликда шамол эсади. Иссиқлик кечаси 12-14, кундузи 29-31 даража бўлади.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

РАДИО БУГУН

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

8.25 — Қўшиқлар, 9.30 — Енгил куйлар, 9.50 — Халқаро мавзуларда суҳбат (тожикча), 10.10 — «Чернушка» (балетдан парчалар), 11.15 — «Институт ва лабораторияларда» (русча) 11.25 — Осиё ва Африка мамлакатлари халқларининг куйлари, 12.15 — «Замондошлар», 13.30 — Фортепьяно билан оркестр учун ёзилган концерт, 16.10 — Музикали соат (ёшлар учун), 16.50 — «Правда» газетасининг обзори, 17.00 — Татар куйлари 18.00 — «Планли социалистик экономиканинг капиталистик экономикадан афзалликлари» (суҳбат), 18.10 — С. Юдаков. «Менинг Ватаним» (кантата), 19.20 — Концерт, 20.00 — «Ўзбекистон қурилишларида» (радиожурнал, русча), 20.30 — Концерт (саноат ходимлари учун), 21.00 — Халқаро мавзуларда суҳбат, 21.10 — Қўшиқлар 22.20 — Қўшиқлар, 22.40 — Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчиларининг симпозиуми, 23.00 — «Динамо» (Тбилиси) — «Пахтакор» командалари ўртасида футбол (Тбилисидан репортаж).

ТЕЛЕВИДЕНИЕ БУГУН

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

18.55 — **Кўрсатишлар программаси.**

Рус тилида: 19.00 — **Олтин қўллар** (ўсмирлар учун), 19.30 — **Теленгиликлар**, 19.40 — **Узбек музикали драма ва комедия театри.**

Ўзбек тилида: 20.55 — **Теленгиликлар** 21.15 — **Ерқин ҳаёт** (тележурнал), 22.20 — Ярим аср йилномаси. **1955 йил** (кўп серияли телевизион ҳужжатли фильм), 23.15 — Шоир туғилган куннинг 525 йиллигига. **Навоий элларда, дилларда.**

ИККИНЧИ ПРОГРАММА

13.00 дан — **Москва кўрсатади.**

ТОШКЕНТ КУРСАТАДИ

УҚУВ ЭШИТТИРИШЛАРИ ПРОГРАММАСИ

19.00 — **Физика тарихидан** (ўзбек тилида) 19.30 — **Физика — техника асосидир** (рус тилида, мактаб ўқувчилари учун).

20.00 дан — **Москва кўрсатади.**

УЧИНЧИ ПРОГРАММА

ТОШКЕНТ КУРСАТАДИ

Ўзбек тилида: 20.00 — **Кинофильм** (болалар учун)

Рус тилида 20.50 — **Кинофильмлар** (болалар учун). 21.10 — ВЛКСМнинг 50 йиллиги олдидан. **Улар биринчилардан эди** (бадиий фильм), 22.45 — **Қаҳрабо соқили** (фильм-концерт).

ТЕАТР

НАВОИЙ НОМЛИ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРДА — 27/IX да **Лайли ва Мажнун**, 28/IX да **Сухайл ва Меҳри.**

ҲАМЗА НОМЛИ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 27/IX да **Алишер Навоий**, 28/IX да **Бой ила хизматчи.**

МУҚИМИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 27/IX да **Нурхон.**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА — Тереза Дурова раҳбарлигида ўргатилган ҳайвонлар группаси аттракциони. Билетлар сотилмоқда.

КИНО

ҚИШКИ БИНОДА

Қилич ва қалқон (3 ва 4-серия) — «ЧАЙКА», «ЎЗБЕКИСТОН», «ВОСТОК», «МОСКВА», «ТОШКЕНТ СОВЕТИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ», «ДРУЖБА» (кундуз ва кечқурун).

Уйимга ташриф буюр — «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун)

ЁЗГИ БИНОДА

(кеч соат 8 ва 10 да бошланади)

Қилич ва қалқон — «ФЕСТИВАЛЬ», НАВОИЙ номли.

Бодом ҳиди — «ХИВА», ТЕЛЬМАН номли.

ГЕРМАНИЯ ДЕМОКРАТИК РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТИ ДЕКАДАСИ

СВЕРДЛОВ НОМЛИ КОНЦЕРТ ЗАЛИДА

1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, октябрь кеч соат 8 яримда

6 октябрь кундуз соат 5 да

БЕРЛИН РАДИОСИ КАТТА РАҚС ОРКЕСТРИНИНГ КОНЦЕРТЛАРИ

Дирижер — ЮРГЕН ГЕРМАН

Солистлар — ВЕРА ШНАЙДЕНБАХ, ПЕТЕР ВИЛАНД, ХЕЛЬГА ЭНДЛИХ, ЗИГФРИД ВАЛЕНДИ

Олдиндан билет сотиш кассаси соат 2 дан очиқ.

Коллектив бўлиб кўриш учун заявкалар қабул қилинмоқда.

ТАШКИЛОТ ВА КОРХОНАЛАР ДИҚҚАТИГА!

274-ЛЕНИНГРАД ҚУРИЛИШ ПОЕЗДИ

Пулни банк орқали ўтказиш йўли билан

темир-бетон, дурадгорлик буюмлари, ўтин ва бошқа қурилиш материаллари

СОТАДИ

Мурожаат учун адрес: Тошкент шаҳар, Волгоград кўчаси, 23 «а» уй. Телефон Ж-7-35-53.

Ўзбекистон ССР Олий суди коллективи Наманган область суди раисининг ўринбосари, КПСС аъзоси

Шоҳиаъзам Яхиевич ФАЙЗУЛИНнинг

вафот этганлиги муносабати билан марҳумнинг оиласига чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўрта Осиё Қишлоқ хўжалик иқтисодий илмий текшириш институти коллективи сектор бошлиғи К. Х. Ҳатамовга қизи

ГУЛНОРАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

ЎЗБЕКИСТОНИ — ...трального Комитета Компартии ...стана, Верховного Совета и ...стров Узбекской ССР.

БИЗНИНГ АДРЕС ВА ТЕЛЕФОНЛАР: Тошкент. «Правда Востока» кўчаси № 26. Редактор — В36545. Редактор ўринбосарлари — В37914, В39323. Масъул секретарь — В34455. Масъул секретарь ўринбосарлари — В37283. Партия турмуши — В33469. Марксизм-ленинизм назариясини пропаганда қилиш — В31216. Халқаро ҳаёт — В37604. Коммунистик тарбия — В31455. Саноат, капитал қурилиш ва транспорт — В34780. Совет қурилиши — В33258. Қишлоқ хўжалиги — В37604. Адабиёт ва санъат — В32036. В37221. Фан, мактаб ва Олий ўқув юртлари — В34451. Маҳаллий ахборот ва спорт — В32347. Оммавий ишлар ва хатлар — В38679. В33553. Иллюстрация — В34524. Стенографистка — В37343. Корректура — В37162. Эълонлар — В38142. Коммутатор — В30249, В30250, В30251, В30252, В30253, В30254, В30255, В30256, В30257, В30258. Область мухбирлари. Андижон 48—85. Бухоро 31—41. Қарши 22—82. Нукус 42—62. Самарқанд 31—972. Термиз 23—27. Фарғона 41—88. Урганч 34—55.

Б. № — 227. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бирлашган нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри. ИНДЕКС 64633. Р. 08784.